СОВЕТ ЭРТЕМГЕ АЛДАР!

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 64 (10661) | 1978 чылдың март 18, суббота | 1925 чылдан үндезилеттингеН | Өртем 2 коп.

ОРБИТАНЫҢ „САЛЮТ-6"—„СОЮЗ" ЭРТЕМ-ШИНЧИЛЕЛ КОМПЛЕКИЗИН БЕЛЕТКЭЭРИНГЕ БОЛГАШ ОНУ КОСМОСКА ҮР ҮЕДЕ УЖУДАРЫН БОТТАНДЫРЫП ЧОРУДАРЫНГА КИРИШКЕН ЭРТЕМДЕННЕРГЕ, КОНСТРУКТОРЛАРГА, ИНЖЕНЕРЛЕРГЕ, ТЕХНИКТЕРГЕ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫННАРГА, БҮГҮ КОЛЛЕКТИВТЕРГЕ БОЛГАШ ОРГАНИЗАЦИЯЛАРГА

СОВЕТ КОСМОНАВТЫЛАР ЭШТЕР Ю. В. РОМАНЕНКО, Г. М. ГРЕЧКО, В. А. ДЖАНИБЕКОВ, О. Г. МАКАРОВ, А. А. ГУБАРЕВ, ЧЕХОСЛОВАК КОСМОНАВТ В. РЕМЕК ОЛАРГА

Эргим эштер!

Бүгү черниң кижилери совет болгаш чехословак космонавтылар ажылдап чораан орбитаның «Салют-6»—«Союз» эртем-шинчилел комплекизиниң үр үе дургузунда космоска ужудуушкунун улуг кичээнгей-биле хайгаарап келген.

Совет космонавтылар Юрий Романенко биле Георгий Гречко олар 96 хонук дургузунда үргүлчүлеп келген, космонавтиканың төөгүзүнде эң-не үр ужудуушкунну Чер чоогунуң космос делгемине боттандырып чоруткан. Ол ужудуушкуннуң үезинде космосче космонавтыларның үнерин, аңаа ийи экспедицияның барып чедерин, «Прогресс-1» автоматтыг чүүк кораблиниң дузазы-биле станцияны сдаар үүл-биле немзэрин чедиишкинниг боттандырган.

Орбита комплекизинге космонавтылар эштер Ю. В. Романенко болгаш Г. М. Гречко олар-биле кады беш хонук дургузунда «Союз-27» космос кораблиниң экипажы—космонавтылар эштер В. А. Джанибеков болгаш О. Г. Макаров олар ажылдаан.

Космонавтиканың төөгүзүнде эң-не баштай орбитаның комплекизинге каттышнан экипажты—ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы А. А. Губаревти болгаш ЧССР-ниң хамаатызы В. Ремекти чедирген, аңаа олар чеди хонук дургузунда ажылдаан.

Орбитаның «Салют-6»—«Союз» эртем-шинчилел комплекизиниң ажылының үезинде эртем-техниктиг улуг программаны күүсеткен. Астрофизиктиг, медицина-биологтуг, технологтуг болгаш геофизиктиг шинчилелдерни чоруткан. Черниң байдус курлавырларын өөренип көөр соруулга-биле Чер кырын болгаш Делегей океанының суг кырын хайгаарап көргениниң база чурукка тыырттырганының түңнелинде улуг хемчээлдиг эртем информациязын алган. Совет Эвилелиниң болгаш Чехословакияның эртемденнериниң база специалистериниң кады белеткээни слээн каш шенелделерни боттандырып чоруткан.

Социалистиг чурттарның космонавтыларының кады ужудуушкуннары «Интеркосмос» программазының киржикчилери чурттарның космос делгемин тайбың сорулгаларга таарыштыр план өзугаар шинчилээринге болгаш ажыглаарынга чаа үе-чаваны ажыдар. Социалистиг дем каттыштырылга чурттарының эртемденнериниң болгаш космонавтыларының кады ажылдажылгазы социалистиг чурттарның аразында ачы-дуңмалышны харылзааларның чайыннарчан херечизи болур.

Орбитаның «Салют-6»—«Союз» комплекизиниң экипажының эртемниң болгаш шенелденің үр база нарын программазын чедиишкинниг күүсеткени — космос делгемин тайбың сорулгаларга шинчилээрин болгаш ажыглаарын бүгү хемчеглер-биле хөгжүдериниң дугайында СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин боттандырарынга чаа улуг салыышкын болур.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели силерге, эргим эштер Юрий Викторович Романенко, Георгий Михайлович Гречко, Владимир Александрович Джанибеков, Олег Григорьевич Макаров, Алексей Александрович Губарев болгаш Владимир Ремек, онаалданы тергиин эки күүсеткениңер-биле солбаштыр чүректиң ханызындан байыр чедиоип тур.

«Салют-6» станцияны, «Союз-26», «Союз-27», «Союз-28» транспорт кораблдерин болгаш «Прогресс-1» чүүк кораблин белеткээрин, салып үндүрерин болгаш өөрүнүң нарын ужудуушкунун чорударын хандырган эртемденнерге, конструкторларга, инженерлерге, техниктерге, ажылчыннарга, космодромнуң болгаш черде командылал-хемчээшкин пунктуларының база далай кораблдериниң специалистеринге, бүгү коллективтерге болгаш организацияларга изиг байыр чедирип тур бис.

Бүгү кижи төрелгетенниң чаагай чоруунга таарыштыр эртемниң болгаш техниканың депшилгези дээш космос делгемин шиччилээринге чаа-чаа чедиишкиннерни силерге күзедивис, эргим эштер.

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИ | ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУ | ССРЭ-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИ

Ужудукчу-космонавт эш Ю. В. Романенкога Совет Эвилелиниң Маадыры атты тыпсыр дугайында

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

Орбитаның «Салют-6»—«Союз» эртем-шинчилел комплекизинге үргүлчүлелдиг ужудуушкунну чедиишкиниг боттандырып чорутканы база ол үеде көргүскени эрес-дидим болгаш маадырлыг чоруу дээш ужудукчу-космонавт эш Юрий Викторович Романенкону Ленин ордени болгаш «Алдын Сылдыс» медаль-биле шаннавышаан, Совет Эвилелиниң Маадыры атты тыпсыр.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. БРЕЖНЕВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.
Москва, Кремль.
1978 чылдың март 16.

Совет Эвилелиниң Маадыры ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы эш Г. М. Гречкону Ленин ордени болгаш ийиги «Алдын Сылдыс» медаль-биле шаннаар дугайында

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

Орбитаның «Салют-6»—«Союз» эртем-шинчилел комплекизинге үргүлчүлелдиг космос ужудуушкунун чедиишкиниг боттандырып-чорутканы база ол үеде көргүскени эрес-дидим болгаш маадырлыг чоруу дээш Совет Эвилелиниң Маадыры ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы эш Георгий Михайлович Гречкону Ленин ордени болгаш ийиги «Алдын Сылдыс» медаль-биле шаннаар.

Совет Эвилелиниң Маадыры эш Г. М. Гречкониң маадырлыг чоруун демдеглээри-биле маадырлыг төрээн черинге ооң хүлер бюстузун тургузар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. БРЕЖНЕВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.
Москва, Кремль.
1978 чылдың март 16.

Ужудукчу-космонавт эш В. А. Джанибековка Совет Эвилелиниң Маадыры атты тыпсыр дугайында

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

Орбитаның «Салют-6»—«Союз» эртем-шинчилел комплекизинге космос ужудуушкунуп чедиишкиниг боттандырып чорутканы база ол үеде көргүскени эрес-дидим болгаш маадырлыг чоруу дээш ужудукчу-космонавт эш Владимир Александрович Джанибековту Ленин ордени болгаш «Алдын Сылдыс» медаль-биле шаннавышаан, Совет Эвилелиниң Маадыры атты тыпсыр.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. БРЕЖНЕВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.
Москва, Кремль.
1978 чылдың март 16.

Совет Эвилелиниң Маадыры ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы эш О. Г. Макаровту Ленин ордени болгаш ийиги «Алдын Сылдыс» медаль-биле шаннаар дугайында

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

Орбитаның «Салют-6»—«Союз» эртем-шинчилел комплекизинге космос ужудуушкунуп чедиишкиниг боттандырып чорутканы база ол үеде көргүскени эрес-дидим болгаш маадырлыг чоруу дээш Совет Эвилелиниң Маадыры ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы эш Олег Григорьевич Макаровту Ленин ордени болгаш ийиги «Алдын Сылдыс» медаль-биле шаннаар.

Совет Эвилелиниң Маадыры эш О. Г. Макаровтуң маадырлыг чоруун демдеглээри-биле маадырлыг төрээн черинге ооң хүлер бюстузун тургузар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. БРЕЖНЕВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.
Москва, Кремль.
1978 чылдың март 16.

Совет Эвилелиниң Маадыры ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы эш А. А. Губаревти Ленин ордени болгаш ийиги «Алдын Сылдыс» медаль-биле шаннаар дугайында

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

Орбитаның «Салют-6»—«Союз» эртем-шинчилел комплекизинге космос ужудуушкунуп чедиишкиниг боттандырып чорутканы база ол үеде көргүскени эрес-дидим болгаш маадырлыг чоруу дээш Совет Эвилелиниң Маадыры ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы эш Алексей Александрович Губаревти Ленин ордени болгаш ийиги «Алдын Сылдыс» медаль-биле шаннаар.

Совет Эвилелиниң Маадыры эш А. А. Губаревтиң маадырлыг чоруун демдеглээри-биле маадырлыг төрээн черинге ооң хүлер бюстузун тургузар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. БРЕЖНЕВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.
Москва, Кремль.
1978 чылдың март 16.

ЧССР-ниң хамаатызы космонавт-шинчилекчи Владимир Ремекке Совет Эвилелиниң Маадыры атты тыпсыр дугайында

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

Орбитаның «Салют-6»—«Союз» эртем-шинчилел комплекизинге космос ужудуушкунуп чедиишкиниг боттандырганы дээш база ол үеде көргүскеп эрес-дидим болгаш маадырлыг чоруу дээш ЧССР-ниң хамаатызы космонавт-шинчилекчи Владимир Ремекти Ленин ордени болгаш «Алдын Сылдыс» медаль-биле шаннавышаан, Совет Эвилелиниң Маадыры атты тыпсыр.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. БРЕЖНЕВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.
Москва, Кремль.
1978 чылдың март 16.

Эш Ю. В. Романенкога «ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы» атты тыпсыр дугайында

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

Орбитаның «Салют-6»—«Союз» эртем-шинчилел комплекизинге космос ужудуушкунуп боттандырып чорутканы дээш эш Юрий Викторович Романенкога «ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы» атты тыпсыр.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. БРЕЖНЕВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.
Москва, Кремль.
1978 чылдың март 16.

Эш В. А. Джанибековка «ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы» атты тыпсыр дугайында

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

Орбитаның «Салют-6»—«Союз» эртем-шинчилел комплекизинге космос ужудуушкунуп боттандырып чорутканы дээш эш Владимир Александрович Джанибековка «ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы» атты тыпсыр.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. БРЕЖНЕВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.
Москва, Кремль.
1978 чылдың март 16.

ЭРЕС-ДИДИМ БОЛГАШ МААДЫРЛЫГ ЧОРУУ ДЭЭШ

Орбитаның «Салют-6»—«Союз» эртем-шинчилел комплекизинге каттышкан экипаж-биле космос ужудуушкунуп чедиишкиниг боттандырып чорутканы база ол үеде көргүскени эрес-дидим болгаш маадырлыг чоруу дээш космонавт-шинчилекчи эш Владимир Ремекке ЧССР-ниң президентизи эш Густав Гусак ЧКП ТК-ниң Президиумунуң болгаш ЧССР-ниң чазааның саналдаанын өзугаар «ЧССР-ниң Маадыры» деп хүндүлүг атты болгаш «ЧССР-ниң ужудукчу-космонавтызы» деп хүндүлүг атты тывыскан.

(СЭТА).

СОВЕТ КОСМОНАВТЫЛАР—ЧССР-НИҢ МААДЫРЛАРЫ

ЧССР-ниң президентизи эш Густав Гусак ЧКП ТК-ниң Президиумунуң болгаш ЧССР-ниң чазааның саналдаанын өзугаар орбитаның «Салют-6»—«Союз» эртем-шинчилел комплекизинге каттышкан экипаж-биле космос ужудуушкунуп чедиишкиниг боттандырып чорутканы база ол үеде көргүскени эрес-дидим болгаш маадырлыг чоруу дээш ССРЭ хамаатызы ужудукчу-космонавтылар эштер Ю. В. Романенко, Г. М. Гречко болгаш А. А. Губарев оларга «ЧССР-ниң Маадыры» деп хүндүлүг атты тывыскан.

(СЭТА).

КОНСТИТУЦИЯНЫҢ ТӨЛЕВИЛЕЛИН ЧУГААЛАЖЫП ТУР БИС

АЖЫЛДААРЫ—ААС-КЕЖИИ

Россияның Совет Федеративтиг Социалистиг Республиказының Конституциязының (Үндезин Хоойлузунуң) төлевилелин солундан улуг сочуургал-биле номчуп танышкаш, ону чүүлдүгүнүп деткип тур мен.

РСФСР-ниң хамаатыларының кол эргелерин, хосталгаларын болгаш хүлээлгелерин Конституцияның төлевилелинде тодаргайы-биле бижээн. Ылангыя хамааты кижиниң ажылдаар эрге-хүлээлгезиниң дугайында онзалап айыткан. Ажылдаары аас-кежиидир. Социалистиг Төрээн чуртунуң күүш-күжүн быжыглаар, амыдырал улам бай-байлак болзун дээш күжениишкинниг ажылдаары бистен негеттинип турар. Ынчангаш планныг онзалдаларны болгаш алган социалистиг хүлээлгелерни күүсеттир дээш ажылдап турар бис. Бистиң Улуг-Хемде «Улуг-Хая» совхозтуң Арыг-Бажы сүт-бараан фермазы бо чылдың эрткен ийи айында күрүнеге сүт садарының планы күүсеткен, квартал онаалдазын күүседип шыдаар бис. Мен бодум хуумда бо чылын бир инектен 2000 килограмм сүттү саап алыр хүлээлгени алдым, ону күүседириниң бүгү аргалары бар. Эрткен ийи айның көргүзүглери багай эвес болган.

Э. ДУГАР,
Күш-ажылдың Кызыл Тук орденниг эдилекчизи, саанчы.

ЧОРГААРЛАНЫП ЧОР БИС

Бистиң Совет Төрээн чуртувуска ажылдап, чурттаары дег чагалыг аас-кежик кайда боор. Күш-ажыл кылып шыдаар ак сеткилдиг хамааты бүрүзү бодунуң чуртунуң экономиктиг күүш-шыдалын улам улгаттырар дээш ажыл-агыйның кандыг-бир участогунда кызымак ажылдап чоруур. А Коммунистиг партия болгаш Совет күрүне совет улустуң, оон өг-бүле, кижи бүрүзүнүң чаагай, байшыырак амыдралын хандырар дээш соксаал чок сагыш салып турар. Моон түңнелинде Төрээн чуртувус сайзырангай социализмниң үе-чадазынче кирген, оон кижилериниң материалдыг амыдралы болгаш культурлуг деңнели кайгамчык бедээн.

Мен база-ла, өске эш-өөрүм ышкаш, амыдыралымны бүгү дургузунда Ада-чуртумнуң, совет чонумнуң хөрээ, чаагай чоруу дээш кызыл ажылдап, од дээш өөрүшкү-маннайлыг чүүтап келген мен. Ам хаанызының улгаткаш, дыштаныл-таже үнгеш, күрүненің пенсиязын ап тур мен.

РСФСР-ниң чаа Конституциязының төлевилелинде 41-ги үүлүн номчуп танышкаш, пенсионерлер бистерниң дугайыызта партияның болгаш күрүненің сагыш салыышкыны чүгле хоойлу-дүрүмде эвес, а харын ССРЭ-ниң болгаш РСФСР-ниң Үндезин Хоойлуларында катап-катап илереттингенинге кижиниң сеткили өөрүп, хайныгар-дыр.

Кижи чүгле бодунуң хууда эрге-ажыы-биле чурттап чоруур эвес. Ында оон улуг хүлээлге—ниитилелдиг эрге-ажыы бар болгай. Ынчангаш бөгүнгү сайзырайгай социализмниң күш-ажылчы эдчээнде турар салгалга улам эки, эрес-кежээ ажылдаарын күлээр мен.

В. БАИР,
персоналдыг пенсионер.

Коммунистиг субботникке белеткел

КЫЛЫР АЖЫЛ ХӨЙ

«Алдан-Маадыр» совхозтуң ажыл-ишчилери Владимир Ильич Ленинниң төрүттүнгеН хүнүндеН бээр 108 чыл болур оюн демдеглээри-биле эртирер коммунистиг субботникке ыяк белеткенин турар. Субботник эртиреринің 10 кижи составтыг тускай штаববын тургускан. Оон начальниги—совхозтуң директору Дамдын Санчаевич Куулар.

Совхозтуң түс-түс салбырларының болгаш ажыл-ишчилериниң субботник хүнүнде кылыр ажылдарын тодаргайлаан. Субботникти эң-не бүдүрүкчүлүг күш-ажылдың хүнү болдурар деп шиитпирлээн.

Бора-Тайга салбырының ишчилери субботник хүнүнде 15 километр хемчээлди тараа кажаазын тудар. Аңаа хереглээр шет ыышты кезип алыр черин ыяш ажыл-агый черинден айтырып алган. Үк кажааны тал-биле аргын тургаш кылыр. Оон аңгыда ийи чылыг хураган кажаазын база тудар. 600 баш ошкуну кыргыыр, 200 ишек кирер чаа кажааны кылыр. 82 кижи 50 гектар черге часкы суттарылганы чорудар. Аңаа ажылдарны салбыр эргелекчиал С. Монге-Назын удуртур.

Ак-Даш салбырының ажылчыннары мал чеми кадагалаар чадагай кажааны тудар. Малчыннарның кыштагларын септээр.

Совхозтуң төп салбырынга субботникке ажылдарын О. Чучун удуртур. Аңаа ажыл-ишчилер 10 километр узун дуртуг тараа кажаазын тудар.

Совхозка шиитпир-биле субботникке 1300 кижи ажылдаар болгаш 800 рубльди онгу бөп чылдың фондузунче шилчидер.

БИСТИҢ КОРР.

ЗОНА СЕМИНАРЫ

Чер ажылының тускай эртемниглериниң Кызылга эрткен үк семинар-хуралынга Каа-Хем, Бин-Хем, Таңды, Улут-Хем, Кызыл, Эрзин, Тес-Хем районнарның көдээ ажыл-агый эргелелериниң, ажыл-агыйларының агрономнары, сорт участоктарының, республиканың агрохимлабораториязының, үүш камгаланың станциязының тускай эртемниглери киришкен. Хакассияның Көдээ ажыл-агыйының дурзулга станциязының кол специалистери аңаа база чалаан.

СЭКП обкомунуң ийиги секретары В. Е. Серяков бодунуң чугаазында совхозтарның эрткен ийи чылда ажылының түңнелиннде, часкы тарылгага белеткел болгаш онуң эртиреринің талазы-биле сорулгаларга доктаваган. Курукан черлерни, аңаа чыдар черлерни аңдарып тургаш, тарылга шөлдерни ам-даа калбартыр. Суггаттыг черлерни, күүчүлүг тракторларны чөп ажыглаары база кончуг чугула.

Часкы хову ажылдарынга белеткел талазы-биле хурал база эрткен.

Барын зонаның чер ажылының тускай эртемниглериниң ындыг семинар-хуралын март 20-22-де эртирер.

ИЗРАИЛЬДИҢ АГРЕССИЯЗЫН СОКСАДЫР

СЭТА-ның медеглели

Март 15-тиң дүнезинде Израильдиң танк болгаш моторадаг шериг каттыжыышкынныры ливан-израиль кызыгаарны дургаар Ливанның девискээринче шургун киргеН болгаш Сайда база Тир дээр хоорайларже углавыышкынның калбак шаап халдаашкынны эгелээн. Оон-биле кады далайдан десант дүжүргеН, а израиль ужар үүл Ливан хоорайларга болгаш чурттакчыдыг черлерге согугну таварыштырып турар. Ганбың чурттакчылар — хереөжеңнер, уруглар өлүп турар.

Ливанга—бот тускайлаң күрүнеге удур дорт агрессия кестүп келген. Израиль бодунуң шагдагы-ла бодалы—Ливанның мурнуу талакы кезээн эжелеп алыр, палестин араб улустуң дүрүм өзугаар национал эргелерин хандырар дээш турушту демиселчи боон турар Удурлапыышкынның палестин шимчээшкинин чылча шаар дээш бодалын боттандырар дээш чүткүп турары ол. Ливанче халдан киреринің мурнуу чарында израиль парламент резолюция хүлээн алган, Палестинаны хостаар организацияга удур кам-хайыра чок демиселди чорударынче болгаш оон удуртукчуларын күш-биле улутказарынче кыйгырганы база плерей берген.

Бо дээрге Израильдиң политиказының өзулуг утказын —Чоокку Чөөн чүүке тайбыгны тургузарынче чүткүвейн, а ол районнуң девискээрин эжелээр дээн чүткүлүн бүгү тала-биле тодаргай көргүзүп турар. Египет-израиль сепараттыг чугаалажылышкыннарны долгандыр боон турар бүгү чугаалар болгаш миневрлар Израильдиң кожалары боон турар араб чурттарга удур агресчи үүлгедиишкиннерин уламчылаарынга кожеге боон келген болгаш арткан. Израиль шериглерни боо-чепсек-биле чепсеглээн кижилериниң талазындан деткимче көргүзүп болза. Израиль мыдыг янзылыг үүлгедиги кылын шыдавас турган ийик.

Амгы үеде Ливанда боон турар үүлдер чүгле ол черге хамаарышкан чөрүлдээ эвес, харын араб национал шимчээшкинге. Чоокку Чөөн чүкке чоотүг таарыштырылганы чедип алырының аргаларынга удур баш удур планнаан согуг боон турар.

Израильдиң кожалары Ливанның чепсектиг халдаашкынын шиитпирлиг бурруу шаап турар болгаш Израильдиң агрессиязын соксаткан турарынче база оон шериглерин Ливанның девискээринден доп-дорааа үндүрген турарынче боттарының күжелиишкиннерин мөөнээринче тайбың ынакшылдыг бүгү кижилерни кыйгырганы СЭТА медеглээр кылдыр толээлеттиргеН. Чоокку Чөөн чүкке байдалды база катап чилиилендиргениниң аймылдыг ужуктары дээш бүгү харысалга Израильдиң чазаанга онаажыр.

Совет Эвилели Израильдиң Ливанче чепсектиг халдаашкынын шиитпирлиг бурруу шаап турар болгаш Израильдиң агрессиязын соксаткан турарынче база оон шериглерин Ливанның девискээринден доп-дорааа үндүрген турарынче боттарының күжелиишкиннерин мөөнээринче тайбың ынакшылдыг бүгү кижилерни кыйгырганы СЭТА медеглээр кылдыр толээлеттиргеН. Чоокку Чөөн чүкке байдалды база катап чилиилендиргениниң аймылдыг ужуктары дээш бүгү харысалга Израильдиң чазаанга онаажыр.

Школачыларның бүдүрүлге бригадалары

Республиканың кодээ ажылагыйы болгаш улуг өөредилге ажылдакчылары СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин болгаш СЭКП ТК-ның 1973 чылда хүлээн алганы «Кодээниң ниити билиг школаларының ажылынга таарымчалыг байдалдарны тургузар дугайында» доктаалын амыдыралга боттандырар дээш улуг ажылдарны кылып чоруткан. Чамдык школаларда школачыларның бүдүрүлге бригадалары болгаш звенолары тургустунгулаан. 1977 чылда республиканың школаларынга өөреникчилериң 50 бүдүрүлге бригадазы болгаш звенозу ажылдап турган. Совхозтар школаларга 5 автобусту, 12 автомашинаны, 3 тракторну ажыглаары-биле берген.

Бүдүрүлге бригадаларынга өрткен чылын 7—10 класстардан үш муң чыгам бизи ажылдан, тракторга, машинага практиктиг кичээлдерни өртүп, мал болгаш хову ажылдакчызының мергежилин шинээдип ап турганнар. Бригадаларга 1432 гектар черни быжыглаан. Школачыларның бүдүрүлге бригадаларының алган дүжүдүн совхозтарывыбиле децизээрге мындыг:

Бүдүрүлге бригадалары бир гектардан тарааны 8,9 центнерни, картофельди 8,5 центнерни, кукурузаның погаан массазын 77 центнерни ап турар.

Ажыл-агыйлар бир гектардан тарааны 4 центнерни, картофельди 59 центнерни, кукурузаның погаан массазын 60 центнерни ап турар.

Туранның № 1 школазының бүдүрүлге бригадазы бир гадан-на тарааны 15 центнерни, кукурузаны 195 центнерни, картофельди 155 центнерни, суланы 35 центнерни ажаан алганнар. Элегес школазының бүдүрүлге бригадазы бир гадан-на картофельди 85 центнерни, кукурузаны 91 центнерни, а Чадаана школазының бүдүрүлге бригадазы бир гадан-на 80 центнер картофельди, капустаны 90 центнерни ажаан алгылаан. Шекпээр школазының бүдүрүлге бригадазы бир гадан 60 центнер картофельди, 80 центнер кукурузаны алган. Школачыларның бүдүрүлге бригадаларының көргүзүглери пинтизиби-ле ажыл-агыйларның көргүзүглериндеи бедик боон турар, чүте дизе школачыларга быжыглаан черлерниң ажаалдазы эки, үрезин база эки шынарлыг.

Мал ажылында школачыларның 10 бүдүрүлге бригадазы ажылдап турар. Оларның күжү-биле 772 тонна сиген, 338 тонна саван, 334 тонна силос, 832 тонна будук-бүрү белеткеттинген. Сакманциктээн өөреникчилер 4 муң ажыг хураганны ажааган. 1977 чылда кодээ ортумак школалардан 648 доозукчу школага чедип алган мергежилиниң аайы-биле мал ажылында ажылдап арткан. 132 доозукчу кодээ ажыл-агыйның дээди болгаш ортумак өөредилге черлеринде өөренип кирген.

Аныяк механизаторларның конкурузу чыл санында болуп өртүп турар. Аныяк чер ардарыкчыларындан Бүрен-Бай-Хаак ортумак школазының 9-ку классчызы Николай Сапаров, уруглардан Чадаанаың № 1 ортумак школазының өөреникчизи Нина Ооржак чемпионнаан. Аныяк саанчыларның конкурузунга Сарыг-Сеп ортумак школазының өөреникчизи Алёна Салчак типлекчи болган, а мал ажылдакчыларының конкурузунга Чадаанаың № 1 школазының өөреникчизи Антонина Ондар, погаа ажаакчыларының конкурузунга ол-ла школаның өөреникчизи Эмма Ховалыг чемпионнаан.

9—10 класстарның өөреникчилери өөредилге чылының дургузунда автомашиналарны, кодээ ажыл-агый машиналарын, хову болгаш погаа культураларының агротехниказыга баа өөренирлер. 1977 чылда кодээ ажыл-агыйның янзы-бүрү мергежилдеринге 4342 өөреникчи өөренген. Оларның 823-ү аттестация эртип, документилерни алган. Школачыларның бүдүрүлге бригадаларының көрүлдезинге Сарыг-Сеп ортумак школазы типлекчи болган. Районнар эразының көрүлдезиңге бирги черни Барылын-Хемчик район алган. Школачыларның күш-ажылга кижизидилгезинге, профессия шилип алырының талазы-биле ажылга Туранның № 1, Чадаанаың № 1 ортумак, Шекпээр, Элегес школаларды болгаш Бии-Хемде «Кызыл тараачын» совхоз арга-дуражулгалыг боон келген. Туран школазының өөреникчилери өөредилге чылының дургузунда 3-кү классың тракторист-машинизиниң шыпызылгазын дужаан ап турарлар. Оларның чамдызы школа дооскаанының соонда төрөөн совхозунга ажылдап өртүп турар. Совхоз дирекциязы өөреникчилериң бүдүрүлге өөредилгезинге доктаамал сагыш салын, школага кодээ ажыл-агый техниказын болгаш специалистерни доктаамал быжыглай келген.

Школачыларның бүдүрүлге бригадаларында байдал пинтизи-биле багай эвес-дээ болза, мында улуг четпестер бар. Материалдыг баазаны быжыглаарынче сагыш салынышкын ажыл-агыйларның талазындан копчуг кошкак. Кострома областый совхозтары школачыларның бүдүрүлге бригадаларынга доктаамал кичээнгейин салып, уругларның мергежил шинээдип алырынга чогуур практиктиг дузаны чедирип турарлар.

Республиканың Тес-Хем, Бай-Тайга, Өвүр, Улут-Хем районнарының совхозтары школаларга херек техниканы тускайдан бербейн, машиноведение кабинеттерин дериринче, бригадалар төптери тударынга, школаларга кодээ ажыл-агыйның тускай эртемнигларын быжыглаарынче кичээнгей салбайн турар. Чаңгыс чижек. Бай-Тайгада 5 ортумак школа бар. Оларның ийизи (Тээли, Кызыл-Даг ортумак школалары) «Тээли» совхозтуң баазазында, Бай-Тал школазы «Бай-Тал» совхозтуң, Шүй школазы «Мурнакчы» совхозтуң баазаларында. Школа бүдүрүнде бүдүрүлге бригадалары тургустунгулаан. Ынчалза-даа ол бүдүрүлге бригадаларынга дуаалашкан чайгыс-даа совхоз чок. Шүй школазы бодунуң хөреңгилиби-ле мөөн мурнунда турган «Мурнакчы» колхозтан 1500 рубль-биле бир автомашинаны 1974 чылда садып алган. Ол-ла арга-биле Тээлиниң, Кызыл-Дагның школалары 1975 чылда автомашиналарны садып алгылаапнар.

Районда ажыл-агыйларның удуртукчулары школачыларның бүдүрүлге бригадаларынга дуза чедирбейн турар. «Тээли» совхоз (директору Ө. Кара-Доңгак) беш чыл дургузунда дуза кадар бис деп аазап келген. Ынчалза-даа бөгүнге чедир кандыг-даа хемчег албаан. Шак-ла мындыг байдал «Бай-Тал» совхозта (директору С. Байыс-оол) база бар. Школачыларның бүдүрүлге бригадаларынга дуза кадар дутайында райкууском 1974, 1976, 1977 чылдарда үш удаа шиитпир үндүрген. Ол шиитпирлерни районуң ажыл-агыйларының удуртукчулары мынчага дээр херекке албайн келген. Олар өөреникчилерни чүүлге ажылчын күш кылдыр ажыглаары-биле кылыгаарлаттывын турар. Мындыг фактылар республиканың өске-даа районнарында бар боон артышаан.

Школачыларның бүдүрүлге бригадаларының ажылын эки-кидер сорулга биле Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүдели 1977 чылдың августа «СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин ажыдралга боттандырар, республика школаларының өөреникчилериниң күш-ажылга кижизидилгезин болгаш профессия шилип алырының ажылын улам ынай экижидер дутайында» доктаалды хүлээп алган. Ук доктаад хоорай, район Советтерин, Кодээ ажыл-агый министерствозун, Чырыдыышкын министерствозун, бүдүрүлге, тудуг болгаш транспорт организацияларын, совхозтар удуртукчуларын 1977—1980 чылдарда кылын чорудар ажылдарның планы-биле таныштырын, чүүү кылырын оларга хүлээндирген. 1977—1980 чылдарда школачыларның бүдүрүлге бригадаларынга мастерскаяларны, техника кадагалаар өрээлдерни совхозтан кылып бээрин, оларны херек кодээ автомашиналарны садып алгылаапнар.

Районда ажыл-агыйларның удуртукчулары школачыларның бүдүрүлге бригадаларынга дуза чедирбейн турар. «Тээли» совхоз (директору Ө. Кара-Доңгак) беш чыл дургузунда дуза кадар бис деп аазап келген. Ынчалза-даа бөгүнге чедир кандыг-даа хемчег албаан. Шак-ла мындыг байдал «Бай-Тал» совхозта (директору С. Байыс-оол) база бар. Школачыларның бүдүрүлге бригадаларынга дуза кадар дутайында райкууском 1974, 1976, 1977 чылдарда үш удаа шиитпир үндүрген. Ол шиитпирлерни районуң ажыл-агыйларының удуртукчулары мынчага дээр херекке албайн келген. Олар өөреникчилерни чүүлге ажылчын күш кылдыр ажыглаары-биле кылыгаарлаттывын турар. Мындыг фактылар республиканың өске-даа районнарында бар боон артышаан.

Школачыларның бүдүрүлге бригадаларының ажылын эки-кидер сорулга биле Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүдели 1977 чылдың августа

М. ХАЗБУЛАТОВ.
Тыва АССР-ниң кодээ ажыл-агый министриниң оралакчызы.

Беш чылдың кижилери

ОЛУТ ЧОК

«Тыва суг тудуг» трестиң автобаазазының коллективинде Кара-оол Хертекович Бады-оолду эш-өөрү аажок хүндүлээр. Черле мындыг. Ажыл-ишке төлептиг, сөгдээн сөзү ажыл-херек-биле карышпас кижилер каяа-даа хүндүткелдиг. Кара-оол Хертековичиниң намдары бөдүүн, өске муң-муу ажыл-ишчилериниң-биле дөмей. Ол Чоон-Хемчиктиң Хонделенге мал ажылдыг ог-бүлеге 1947 чылда торуттунген. Бичиизинде ол кыжын школага өөренип, чайын аалынга ада-иелериге дузалажыр турган. Ак-Суг, Мунгаш-Ак, Алаш ол ынчаар-ла Кара-оолдуң хой кадарын өскен чери.

Кара-оол Хертекович бичиизинден-ни техникага хандыкшылдыг чораан. Чолаачы акыларының чанынга олурупкаш, машинаны магадап, сонуургаар, өөредип каг деп эрежир-даа турган. Оон ол сонуургалы улам-на быжыгып келген. 8 классты дооскаш, Кара-оол Кызылда профтехучилищеге өөренип киргеп. Училищеге ол чолаачының мергежилинге улуг сонуургалы-биле өөренип алган. 1965 чылда училищени дооскаш, аныяк оол «Сукпак» совхозка ажылдай бергеп. Ажылдап эгелээн баштайгы чылдарындан эгелээш-ле аныяк чолаачы ажылга кызымаан, мергежилинге хандыкшылдыын көргүзүп келгеп.

1970 чылдан эгелээш Кара-оол Хертекович «Тыва суг тудуг» трестиң автобаазазынга ажылдай бергеп. Ам бо хүннерге чедир ол ында ажылдап турар. Коллективте эштери оон дугайында хөй-ле чылыг сөстериң чугаалаар болду.

— Кара-оолга күүсеттинмес өнаажда черле турар эвес. Ажылдап турда амыр-ла кижи, оон машиназы туруушкун билбес — деп, колонна начальники Г. Федунов чугаалаар. Колонна начальникниң сөзүнде бадыткал кыдыр чежеда чижектерни көргүзүп болур. Эрткен чайын Ровнодан келген студентилериниң «Водник» деп тудугжу отряды Мутур-Аксынга Чеди-Гейниң суттарылга системазын кылып турган. 3 ай дургузунда студентилер 250 муң рубльдиг тудуг-монтаж ажылдарын кылган. Ында Кара-оол Хертековичиниң киирген үүлү өөрүн эвес. Үш айларның дургузунда ол 3200 тонна чүүлү сөөртүр, 32 муң тонна-километрни ажылдап кылыр турган, мерек кырында 8875 тонна чүүлү сөөртүп, 59 муң тонна-километрни кылган. Ашы ортумаа-биле алыр болза, ай санында-ла планын 184 хуу күүседип турган. К. Бады-оолдуң ажылынга мындыг чедиштиг-оон ажыл дээш өлүт чок, будүрүлгениң, хөй-нинтинин хөрээ дээш кезээде-ле сагыш-сеткили деспес, кызымак ажылдаарында. Бедик мергежилдиг чолаачыны эмсөөрү хүндүлээр.

В. СКОПИН.

«Тыва суг тудуг» трестиң автобаазазының экономисти.

«РОСТСЕЛЬМАШТЫҢ» КҮШ-АЖЫЛЧЫ БАЗЫМНАРЫ

ДОНДА-РОСТОВ. Онгу беш чылдың дургузунда «Ростсельмаш» завод 332 муң тараа ажаар комбайнларны будүрүп үндүрер. Ростов обласка ажылдап кылган хожудан турарлар чокка ажылдаар комплекстиг системаны кызымаа-биле пентередип, ол алдарлыг будүрүлгениң коллективи шалыпчы ёзу-биле ажылдап турар. Ажылчы чоннарның чогаадыкчы инициативазын бүгү хемчеглер-биле хогжүдери оон үндезини болган.

Коммунистер болгаш комсомолчулар, будүрүлгениң мурнакчылары күш-ажылга үлегерин көргүзкен. Дагдыныкчы чорук, чоокшулашкак профессиялары шинээдип алыр дээш шимчээшкин бүгү цехтерде болгаш бригадаларда калбаа-биле хогжээн.

«Хожудан турарлар чокка ажылдаар» деп дозуңну ростсельмашчылар калбаа-биле билип, ацаа металл, энергокурлавырлар камналгазын, улуг болгаш биче херектерге хумагалыг чорукту, продукцияның бедик шынары дээш демнеелди киирип турарлар.

Механиктиг эптелге цехниң мастери, коммунист Григорий Михайлович Мухинниң бригадазы камналганың бригадалыг хуу агар санын ажыглаарының инициатору болган.

ЧУРУКТАРДА (солагай талазындан оң талазынче): фрезеровщица Анна Георгиевна Чумакова, хоюглакчы бригадада партгруппорг, Ленин болгаш Күш-ажылдың Кызыл Тук орденнериниң эдилекчизи Зинаида Петровна Еремеико, Күш-ажылчы Алдар орденниң III чергезиниң эдилекчизи мастер Григорий Михайлович Мухин болгаш хоюглакчы, бригаданың профоргу Анна Ивановна Деревянко олар; «Ростсельмаштың» кол конвейериндe «Колос» комбайннарны эптен турары.

Б. КЛИПШНИЦЕРНИҢ фотозу. (СЭТА-ның фотохрониказы).

Л. И. БРЕЖНЕВ

БИЧИИН ЧЕР

6.

Чырык хүннүң магадан четтикпейн турунда-ла: «Атаар!» дээш команда үнер. Ам канчаар боор, дораан дедир нараш дээр ужурга таваржыр. Карацгы кара оңгу иштинге кирип кээрге, ол, шык, үтер-боо холаларының ыш-бустан хөмүрээрти хөвленип калган деңи эш-өөрүңү арны-бажын бедин орта таныттырбас болур».

Дыка хөй маадырлар ышкаш, Мария база-ла бистиң хүнпериниске, чедир чурттавайн барган. Ол кайгамчык кижини сактын ора, дайынның хамык кадыг-бергезин эр улус-биле бир дөмей чүүктеп эрткен, бистиң Төрөөн чурттувустуң хой-хой эрес-маадырлыг кыстарының дугайын сактып, бодан кээр мен. Оларның чараш чаагай овур-хөвүрү совет хөрээжен кижиниң чаныш-сыныш чок маадырлыг мөзү-шынарының бадыткалы боон артып калган.

Шавар халдаашкын... Апрель тулчуушкуннарының соолунде бүгү армия солдаттан эгелээш командылакчыга чедир ол сес-биле чурттап турган. Төрөөн суурларывысты болгаш хоорайларывысты каан, аткаарлаар ужурга таваршкаш, хөй ажыг-шүүгүнү көрген бис, каш-каш айлар дургузунда дайынга бүзүүлеттирип мага хангаш, хөрек-чүрээвис чарлыр чыгыы хөлзеп, дойлун, дайындан өжүп не-тээр хүнүүстү бодап, шуут четтиннейн манап турган бис.

Ынчангаш дайынчылар, командирлер, политажылдакчылар шуптуп-ла: «Кажаныл че?» деп айтырын турганнар. Ол чүл дээрге «Шавар халдаашкын кажаныл?» дээн ол. «Шавар халдаашкын» деп сес чокка-ла ол билдингир турган. Ол айтырыгга чүгле: «Удавас» деп сес-биле харылдап болур турган. Шавар халдаашкынның кажан эгелээр хүнү болгаш планы чажыт турган. Ынчалза-даа ону белеткеп турарын чажырар арга чок турган болгаш чажырганындаа херээ чок турган.

Дайынга күчүлүг согуушкун көргүзеринге бүгү-ле таарымчалыг байдал тургустурган. Бүгү фронтуларга инициатива Кызыл Шеригниң холунче шилчээн. Фашистиг командылад чери хенертен халдаашкының болгаш хөй шериг техниказының ачымында чедип-алган артык күжүн оскунган. 1943 чылда маадырлыг тыл фронтуга 24 муң танкыларны болгаш боду чоруур аар чепсекти, 35 муң самолёттарны, 130 муң үтер-бооларны бергеп. Бис ынчан дайынга бодаарга, дыка болбаазыраңгай болгаш хөй санныг чепсектиг апарган турган бис. Оон түңнелинде дөртен үш чылдың чайынында элээн жаш улуг тулчуушкуннарга типлелгени чедип алгаш, фронтуның барыын үүгүнге 300 километр, а мурнуу чүкке—600 километр бурунгаарлаар аргалыг болган бис.

Новороссийскини штурмнаарының идеязы канчаа тыылганыл, ам оон дугайын чугаалап көрейн.

Сталинград тулчуушкунуңуң соолунде Гитлер Сталинградтан-даа артык айылдыг, улуг бүзүүлүшкинге таваржып болурун билгеш, мурнуу плацдармны бүгү күш-биле камгалаар деп бодап алган. Таманьны оскупар болза, Крымны база оскупар, оон аңгыда оон уламындан Украинада немец-фашистиг шериглер улуг айылга таваржыр дээрзин ол билип турган. Ынчангаш Таманьны оскупмас дээш фашистер улуг күштүг камгалал шугумун тургусканнар. Ол шугум Кара далайдан Азов далайга чедир шойлуп чоруткан болгаш миналар каап шөлдерлиг, танкыга удур моондактарлыг, дестерлиг, дзоттарлыг болгаш доттарлыг, кырын куяк демирбиле шыпкан от точкаларлыг ийи улуг кезектен тургустуткан турган.

Бистиң-биле кожа А. А. Гречконуң армиязы тулчуп турган. Олар фашистерниң карак кызыд удурланыышкынынга бир дугаарында таварышканнар. Бир тейни алгашла доктаап каан чоруп органнар. Бир катап Леселидзе, Колонин, мен база полковник Зареруа суглаар бичии дыш үезинде бурка чадып алгаш, фронтуда байдалды чугаалажып чыткан бис. Леселидзе турган:

— Мындыг-дыр бо, эштер, чүл дээрге Таманьны болгаш Крымны хостаар дүлүүр бо гейлерде эвес-тир. Од дүлүүр болза Новороссийскини хостап алырында-дыр, ону хостап алыр болзувусса, ынаар база орук ажыттынар ужурлуг. Ынчангаш 17—20 муң хире кижи составтыг немелде күштеп бээрин Дээди Кол командылад чериндеп дилээр болзувусса эки-дир. Бир эвес бергеэ, ол бүгү шериввиста кадыы, белеткеп алгаш, Новороссийскини штурмнап эгелээй-ле бис — деп мындыг.

Бис ону деткээн бис. Леселидзе дораан Москваже телефон долгаш, Дээди Кол командылад чериге ук сапалды киирерге, ону аңаа база деткээн болгаш удаваанда биске Гладковтуң дивизиязын чорудуп берген. Оон-на эгелээн мындыг чүве бо.

Новороссийск немецтериниң код удурланыышкын көргүзер шивээзи боон турган. Оон чоогунда фронт шугумун дугаар күчүлүг быжыгланыышкыннардан аңгыда, хоорайның бодунга база хөй санныг камгалал пунктуларың тургускан. Улуг-улуг чурттарга бажыңнары, заводтар, элеватор, вокзал дээш оон-даа өске чугула объектилер шуптуп-ла от точкалары-биле шыптынган, бүдүн-бүдүн кварталдарны аргыжылга траншеялары кылдыр казып чидээн, кудумчуларны баррикадалар-биле дестээн турган. Ылаңгыя далай ортээлин хөлчок быжыглаан.

Немец-фашистиг командылад чери совет шериглериниң тактиказын эки билир бис деп бодап турган. Бис ынчаа удурланыышкынның улуг белдирлерин хөндүр штурмнай бербейн, оюн эртип турган бис. Ынчангаш олар Новороссийскини база-ла оюн эртер боор деп бодааннар. Оларның улуг частырыы ында болган. Бистиң тактикавыстың онзагай чүүлү чүл дээрге оон эскет чогунда боон турган. Ынчангаш дайынның камгалал быжыгланыышкыннарын чогум-на Новороссийскиден эгелеп буза шавар деп шиитпирлээн бис, ол болза бистиң эскет чок тактикавыстың база бир кезээ боон турган.

18-ки армия ол үеде десантылар октап, шавар халдаашкыннар кылыр талазы-биле улуг дуражулгалыг армия апарган турган болгаш хоорайже халдаашкынны оон мурнунда бодап турганы ышкаш, ийи таладан эвес, а үш таладан—бирээде, Цемесск мугулдурунуң оң болгаш солагай эриктериниңден, тодаргайлаарга, Бичии черден, ийиде цемент заводтарының талаларындан; үште, далай талазындан улуг десант-биле эгелээр деп шиитпирлээн бис. Ол бүгү күш дайынга хепертен улуг согуушкунну таварыштырар ужурлуг турган. Ынчангаш планны хүлээп алган мындыг бис.

Оон аңгыда база бир кажар чүве турган. Чүл дээрге хөй кижидиг улуг десантыны улуг корабльдер дүжүрер боор чүве болгай, ынчангаш оларны дайынга кончуг кичээнгейлиг хайгаараан турган бис ону ажыглаан алгаш, Новороссийскини штурмнаар десантыларывысты улуг эвес, бичии корабльдер-биле дүжүрер деп шиитпирлээн бис. Оон аңгыда, дайынның эрик чоогунда быжыглаанышкынларын торпедалар-биле база адар деп шиитпирлээн бис. Шаанда торпедалар-биле эрик чоогунуң быжыгладыышкынын адып өөрбөөн, торпедаларны чүгле далайга суднолар чок кылырынга ажыглап турган.

Бистиң бодалывыс өзугаар торпедалар күштүг согугну дайынга таварыштырын дээш катержилер хөй ажылды кыдганнар.

Кандыг-даа планны дайынга баш бурунгаар билип каар болза, оон чедиишкининиң дугайында чугаа турбас ужурлуг. Ынчангаш бир дугаар чугула чүүл болза ону эң чажыт байдалга белеткээри турган. Оон-биле холбашкан кандыг-даа чагаа, бижик аймаан шуут хораан бис. Ону ажылдап кылырынга эң-не эгээш кижилерни киирштирген. Бүгү таланың ыяк разведказын организастаан. Дайынга ол бүгү бодалыысты билдиртпес дээш ук разведканы калбак фронтуга чорудуп турган бис. Оон ынай дайынны меглеп, будуудурар сорудга-биле чамдык чугула хемчеглерни база алган, оон түңнелинде ол бистиң база катан Мурнуу Озерейка районунга десант дүжүрер бодап турар-дыр деп соора утаган.

Шавар халдаашкынның партийжи-политиктиг хандырылгазын дайынчы белеткелдедудак чок ужур-дузалыг деп санаан бис. Ынчангаш штурмнуң эгелээр үеинге чедир бүгү-ле шериг кезектериниң чогуур партия организацияларды болур деп шиитпирлээн бис. Ону барымдаалаан, шавар халдаашкынның эң-не харысалгалыг участоктарынче коммунистерни чоруткулаан. Ылаңгыя десантыларга киржир кижилерни шилип алырынга онза кичээнгейни салган бис. Десант кезектериниң 60—70 хуузу коммунистерден болгаш комсомолчулардан тургустунган турган.

Политкилдис ажылдакчыларын болур-чогууру-биле хуваан турзаар дээш мен оларның кижи бүрүзүн шавар халдаашкынның бүгү дургузунда чогуур шериг кезээнге быжыглаан мен. Соолунде дивизияларга болгаш полктарга чорун турган, оларның улуг кодуруулушкынын тулчуп турарын, боттарының үлегер-чижээн өскелерге көргүзүп турарын караам-биле көргеп мен. Тулчуушкуннар үеинде чыскаалдан үнген политажылдакчыларны дүрген солун алыр аргадыг болур дээш кур күшке турган политажылдакчыларның дыка хөй-ле база келдирткен бис. Парторгтар ийи-ниң оралакчыларлыг, а комсоргтар — үш-үш оралакчыларлыг турган. Ынчангаш бүгү кезектериниң составында партия болгаш комсомол ажылдакчыларының доктаамал турарын чедип алган бис.

Новороссийскини хостаанының соолунде тодараанны чүл дээрге, бистиң дайынчы бүрүзүнге ажылдан кыаган Дүрүмүүс база чугула рольдуг болган. Ук Дүрүмнүң эгезинде элээн ыяш аозацтарга Кызыл Шеригниң бүгү фронтуларда чедиишкиниериң, гитлержилериниң кижи коор арга чок араатаныг чорук-тарын, дайынга олүмүүг согуушкунну таварыштырар, оон өжүп шеген алыр-ує-шактың келгенин бижээн. Оон соонда практиктиг сүмелерни берген. Чижээ, суднога олуртуп турар үеде, суднога чоруп ора, оон дүжерде болгаш тулчуушкун үеинде дайынчы кижи бодун канчаар алза чогуурун тодаргай сүмелээн турган. Үжү-бажы билдинмес берге таварылгаларда чүү кажаарын кижи бүрүзүнге баш бурунгаар билиндирерин кыымтаан бис. Ук Дүрүмнү десантыга киржир дайынчы бүрүзүнге үлеп берген.

Ол Дүрүмнүң идеязын мен хамааты дайынының үеинде Мурнуу фронтунуң дайынчыларынга үндүрген Дүрүмден үлегерлеп алган мен, ынчаарда ол Дүрүмге В. И. Ленин оюна кичээнгейни салган турган болгаш оон эң чугула чөрлерин тускай шыйган. Владимир Ильичниң ол шыйган чөрлерин бис бүгү партийжи-политиктиг ажылга удуртулга болдуруп ажыглап турган бис. Хамааты дайынының үеинде үндүрген ол Дүрүмнүң чамдык одуругларын маңаа киирип көрейн:

(Уланчылыг).

(Эгезин №№ 58, 59, 60, 61, 63 «Шында»).

ЭСП-НИҢ АЖЫКТЫЫ

Эрткен чылын республикага мал эмнээр болгаш профилактика ажылдарын чорударының планнары поздуунда күүсеттинген. Халдавырлыг аарыглардан малдың өлүп хораар чоруу ам-даа хөй болуп артышаан. Эрткен чылын аараан янзы-бүрү чүүлү хөй малдың 15—25 хуузу өлүп хораан.

Малды эмнээриниң код-кол ажылдарын салбырларының, фермаларының, участоктарының болгаш пунктуларының ветеринар тускай эртемнигери чорудуп турар. Бир ажылдаачыга ортумаа-биле 24 муң баш чижеглээн хой оңаажын турар болгаш подаачының хөйүн, озарының аразының, оларга чедир оруктуң ыраан ап көөрге, ажылдың бергеи билдине бээр. Салбырлар болгаш бригадалар эмчилери кол куруузунда машина чок, чаңдык чөрлерде мунуптар аъттар белин тывылбас, ынчангаш мал эмчилери чорумал машиналар ажыглап ажылдап турар. Байдал мындыг турда, специалист түгле план ёзугаар код ажылдарны (тарыышкынар, дегельминтизация, кодурга удур чуулда дээш ышкаш) чорудуп четтигер, а ёзугаар эмнээр ажылга үе колдуунда чедишпес. Ийи-чаңгыс барын эмнээргe, оон ажыктыы эвээш болур.

Ынчангаш сөөлгү үеде ветеринарияга күш-ажылды организастаарының чаа хевири эмтийн келгени таварылга эвес. Ол дээрге эмпелге-санитар пунктулар (ЭСП) болур. Аңаа аарыг тодарадыр болгаш эмнээр ажылдар чорударынга таарымчалыг түүлдерни тургузун ап болур. Эмнерни ажыглаары база эки-кижинир. Ажылды организастаарынга канчаар-даа важок таарымчалыг. Чижээ, кандыг-бир кодында аарыг берген чаңгыс хой дээш мал эмчизи аъттыг алды шак чарыгдаан дижик, ол үе иштинде ЭСП-те ол дөртен шаа хойну эмнеп-каан болур-дур.

Чаңгыс аай хевириниң ёзугаар мындыг пунктуларынга мал эмнээр чөрлер, мал чеми белеткээр цех, концентраттыг болгаш минералдыг чемнер склады, сиген кажаалы, силос оңгары, мал согар, оон кежин соор, кезин коор чер, кеш шыгжаар склад база мал сеги сугар, узуткаар чөрлер турар ужурлуг. Пунктуга дээди эртемнигг мал эмчизин, фельдшерлерни, санитарларны, мал ажаар болгаш мал согар кижилерни, коданнардан аарыг малдар сөөртүр автомашинаны быжыглаан турар.

Бистиң республикада 53 эмпелге-санитар пунктулары ажылдап турар. Олар чаңгыс аай хевириниң тускай пунктулары кылдыр кылдынмаан-даа болза, ам безин көскү ажыктыы, түңнелди берип турар. Ылаңгыя «Тээли», «Могун-Бүрен», «ҮТКА 25 чылы», «Кызыл тараачын», «Ленинчи орук», Өвүрүңү «Кызыл тук» совхозтарда мындыг пунктулар эки ажылдап турар. Оларда аарыг малдың турар байдалдарын экижиткен, эки шынарлыг чем, чылыг суг-биле хандырган. Аарыгны шинчилеп тодарадыр, эмнээр ажылдарны база эки организастаан.

Малды эмнээнинниң түңнелдерин билип алыр төлөөде, ийи хоолгалыг парточканы кылыр, оон бирээзи — ЭСП-ге, өскези малды чоруткан малчыга турар. Аңаа демдеглээр чүүлдер болза: малдың чүүнү, эр-кызы, дугаары, баштайгы диагнозу, аарыгның түңнели (экирээн, өлген, сокпан) болгаш малды эгиткен хүнү. Эмнедип турар малдарның үчёдүнүң журналы, аарыг төөгүзү база турар. Малды ЭСП-ге хүлээп ап база малчыга эгидип берип турган, актыларны тургузар, ай түңнелинде ол ийи актыны шүүштүргеш, шүүштүргеннинг актызын тургузар, ол бухгалтерияга кирер документ болур.

Халдавырлыг эвес аарыгдардан коданнарга өлген малдың сегин ЭСП-те эккээр, аңаа кезин шинчилеп көргеннинг соонда эзт-сөөк далганы кылыр заводка дужаар чуруму совхозтарга доктааткан.

Мындыг чурум одарларга, коданнарга сек арттырбэе, мындыг болганда малдың аарыр, оон өлүр чоруун кызырар арганы бээр. Эң ылаңгыя малдың ценуроэтан, эхинококктан болгаш цистицеркозтан аарыры дыка эвээжээр.

Эмнелге-санитар пунктулары эмнер болгаш витаминнер-биле четчир кылдыр хандыртының турар. Коду чулуун (желудочный сок) чаш малга баштайгы хүннериниңден эгелеп берип турар. Ону антибиотиктер-биле кады бызаларга бээрге, диспепсия дээн ышкаш өске-даа ижин-шөйүүдү аарыглардан оларның хораарын дыка кызырган. ЭСП-ге бооп инектер, хойларга, чудаан малга микроэлементилерлиг дус эзилдириин, А болгаш Д витаминнер холаан балык үзүн берип турар.

Эмнелге-санитар пунктуларының ажылын эки организастаарга, олар бүгү талаби-ле, ооп иштинде экономика талазы-биле, ажыктыг болуп турары республиканың практиказындан безин илерээн. Малдың баш санының өзүлдезинге ол дыка эки салдарлыг. Оон аңгыда фермаларның, коданнарның санитарлыг байдалы, алгы-кештиг шынары база эки болур.

ЭСП-ниң ажылының ажыктыы белеткээн чемнериниң хемчээлиниңден болгаш шынарыдан, ону канчаар болбаазырадын берип турарындан дыка хамаарлыр. Ол ышкаш малды эмнээриниң арга-хевирлери базаа чугула рольдуг болуру чугаажок.

Ажыл-агыйларга чаңгыс аай хевириниң эмпелге-санитар пунктуларын тудуп алырынче кичээнгейни угландырар үе келгеп. Таарымчалыг телевидели (№ 807—67 азы № 807—68) дараазында адрес ёзугаар чагыдып ап болур: Алма-Ата хоорай, 70, Жандосов кудумчузу, 2 ЦИТП-ниң Казах салбыры. Эмнелге-санитар пунктузун тударынга үндүргеп чарыгдалды ажыл-агый 1,5—2,5 чыл иштинде эгидип ап болурун амыдырал көргүскеп.

С. МОНГУШ.
Тыва АССР-ниң Кодээ ажыл-агый министерствозунуң ветеринария болгаш санитар ажылының кылдыныниң мал эмчизи.

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА болгаш ПМА: КЫСКА ДЫҢНАДЫГЛАР, ТАЙЫЛБЫРЛАР

СОЦИАЛИЗМНИҢ АКЫ-ДУҢМА ЧУРТТАРЫНДА

БЕРЛИН

Герман Демократтыг Республиканың эң улуг үлетпүр бүдүрүлгелериниң бирээзи — химияның «Лойна» комбинады бо чылдың баштайгы ийи айын тергиин эки бүдүрүлгечи түңнелдер-биле дооскан. Республика индустриязының 30 мун ажылчыныг ол улуг бүдүрүлгези планныг онаалдаларын ажыр күүсеткен.

Герман Демократтыг Республиканың химия үлетпүрүнүң ол мурнакчы улуг бүдүрүлгези Улуг Октябрьның 60 чылынга алдар болдурган социалистиг чарыш үеазинде әрткен чылын чедип алган бүдүрүлгечи бедик темпилерин кудулаппайн турар. Синтетиктиг волокно белеткээринге ажыглаар эге продукт болур капролактамны, машина тудуушкун үлетпүрүнге ажыглаар бедик шынарлыг пластмассларны кылыр пирамидти, од ышкаш кылымал чуктарны бүдүрериниң чиг-әдин республиканың улус ажыл-агыйы немей алган.

БУХАРЕСТ

Дунайда «Демир хаалгалар-2» дээр гидроэлектростанцияның тудуглары баштайгы чазын уткуп турар. Экскаваторлар болгаш самосвалдар, өрүмнээр машиналар дүн-хүн дивейн ажылдап турар.

«Демир хаалгалар-2» дээр гидроэлектростанцияны Дунайның алдыы агымында «Демир хаалгалар-1» дээр гидроэлектростанциядан 80 километр черде румын болгаш югослав специалистер тудуп турар. Станцияны ажыглалга бүрүн киирген турар 1984 чылдан эгелээш ол гидроэнергетиканың улуг бүдүрүлгезиниң тудугжулары — ийи чурттың түс бүрү-ле барык 1,2 миллиард киловатт-шак электроэнергияны алыр.

УЛАН-БАТОР

Улан-Баторнуң чуртта эң улуг дээн туйбу заводу эң бүдүрүкчүлүг ажылдап, хүн дургузында 150 мун туйбуну берип турар. Ону Совет Эвилелиниң дузазыбиле калбарткан болгаш дерээн. Ол бүдүгүлге марттың баштайгы хүннериндеН эгелеп долу күчүзүнге ажылдап эгелээн.

Бүдүрүлгениң төлевилел күчүзүн шингээдип алырының темпилери нормада көрдүнген хуусаларны дыка ажырган. Ажыглакчыларның чедиишкини — заводтуң партия организациязының улуг ажылының түңнели-дир. Алдарлыы-биле күүсеттингеН бедик хүлээлгени аная коммунист бүрүзү алган.

Улан-Баторну чаагайжыдарынга Москваның специалистери улуг дузаламчыны чедирип келген. Совет «Главмосстрой» соолгу үеде анаа ийи чурталга районун, Культураның болгаш әртемниң бажынын, Профэвиледдериниң культура ордузун болгаш өске-даа хөй тудугларны туткан.

Чоокку беш чыл планында Улан-Баторга 9—12 каат чурталга бажыннарлыг, школаларлыг, уруглар садтарлыг, магазиннерлиг, кинотеатрлыг әлээн каш чаагайжыттынган районнарны тудары көрдүнген. Әртем-техниктиг информацияның төвүн болгаш бажың тудар улуг комбинатты тудары доостур.

(ПМА).

ГАВАНА

Далайларның болгаш океаннарның делгемнеринде эжиндирип чоруп турар куба садыг судноларының маршруттары Хосталга ортулуун он-он күрүнелер-биле харылзаштырып турар. Олар Европаның, Азиянын, Африканың болгаш Американың янзы-бүрү чурттарының порттарынга үргүлчү аалдап чеде бээр. ССРЭ-ниң, Англияның, Данияның, Югославияның судно бүдүрүлгелеринге Кубаның чагыгларын әзүгаар кылдынган корабльдер Кубаның улус ажыл-агыйынга эргежок чугула дериг-херекселдерни болгаш машиналарны куба порттарга чедирип, оортан чигирни, никельди, балыкты, кат-чимистерни даштыкы чурттарже алгаш чоруп турар. Ам судноларының ниити тоннажының талазы-биле Куба Республика Латин Америкада үшкү черни, а садыг флодунуң өзүлдезинин талазы-биле бирги черни эзлеп турар.

(СЭТА).

ОБЪЕКТИВТЕ—ВЕНГРИЯ

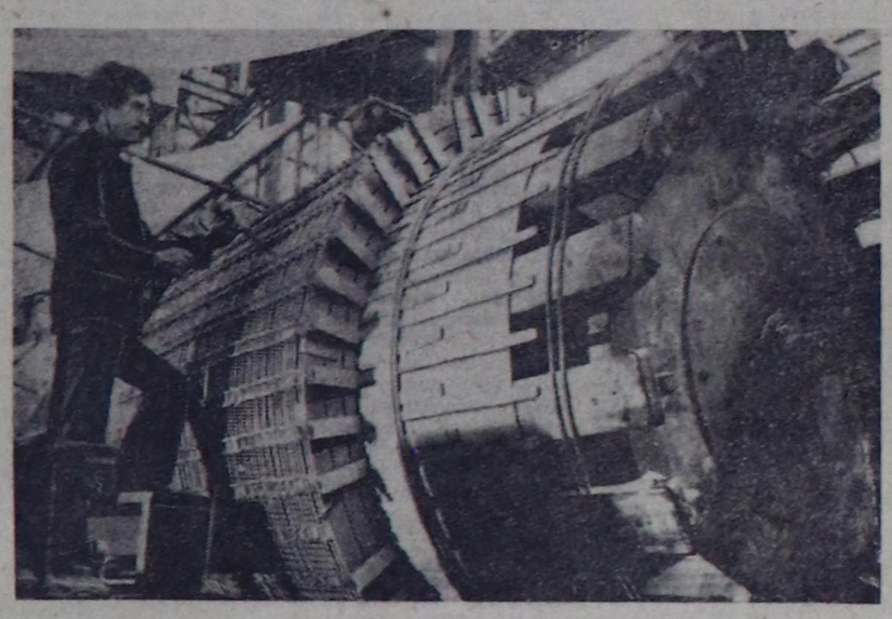

БУДАПЕШТ. Венгр найысылалда электромашина тудуушкун бүдүрүлгези 750 киловольт күштүг, чуртка эң улуг күчүлүг дээн трансформаторну белеткээн. Бо чурукта ындыг трансформаторларны эптээр ажылдарның биозээзин көргүскен. Ону энергия хуваарының ЛЕП-750 дээр дузалал станциязын тудуп турар Альбертиршеде тургускан. Чурттар арозының ол энергия оруун таварты Украинаның станцияларынгы ажылдаттынган электротоок Венгрияже болгаш социалистиг өске-даа чурттарже бо чылдың төнчүзүнде кирип эгелээр.

МТИ—СЭТА-ның фотозу.

БОЛГАРИЯНЫҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ОКРУГ КОНФЕРЕНЦИЯЛАРЫНДА

СОФИЯ

БКП-ниң национал партия конференциязын әрттирери-биле Болгарияның округтарында коммунистерниң отчёт-соңгулдалыг конференциялары әртип турар. Оларның киржикчилери БКП-ниң XI съездизиниң шиитпирлерин күүседир талазы-биле ажылды анализтеп, келир үеде сорулдаларны төлевилеп турар.

БКП-ниң Софи округ конференциязының киржикчилери округтуң ажылчы чоннарының чедиишкиннерни ханы сеткил ханыышкыны-биле демдеглээнвер. Үлетпүр продукциязын бүдүрүп үндүрер талазы-биле амгы беш чылдың ийи чылының планын ында 102,3 хуу күүсеткен, а күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 13 хуу өскен, ол чорук он-он миллион лев акшага немелде продукция алыр арганы берген. Округка бүдүрүлгени хөгжүдеринге кончуг улуг ачы-хавыла коммунистерге хамаржыр деп, конференцияга онзалап демдеглээн.

Плевен округтуң коммунистеринге күш-ажылды организастаарынга ажыглаттынмаан курлавырларны ажыдарынче чуткул, үлетпүр бүдүрүлгезин болгаш көдээ ажыл-агый удуртулгазының чаа хеавирлерин база аргаларын дилеп тывары онзагай шынар болган. Ында чыл келген тудум тарааның дүжүткүрү өзүп турар. Бөгүн кызыл-тас шолдериниң гектар бүрүзү ортумаа-биле 45-50 центнер тарааны берип турар.

Плевен округтуң коммунистериниң чедиишкиннеринге совет эштери-биле оларның сырый харылзаазы, совет мурнакчы дуржулганы калбаа-биле ажыглааны идиг берген. Округтуң ажыл-ишчилери Ростов области болгаш Молдав ССР-де боттарының оңнүктери-биле чаңчыл болган найыралды быжыглап келген.

Ажыл-ишчилериң чедиишкиннери болза социалистиг чаа ниитилелдиң кижазын кижизидериниң дугайында партияның сагыш салыышкынының дорт түңнели болур деп, Кырджалий округтуң коммунистериниң конференциязынга онзалап демдеглээн. Конференцияның киржикчилери округта политиктиг чырыдыышкынның болгаш экономиктиг өөредилгениң семинарларының идепкейлиг ажылдап турарын демдеглээнвер. Од семинарларда БКП-ниң XI съездизиниң болгаш СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин, амгы үе-чадада партияның политиктиг болгаш экономиктиг стратегиязының айтырыгларын өөренип турар.

БКП-ниң XI съездизинге салдынган сорулгаларны партия бүзүрелдин-биле шиитпирлен, республикага сайзырааңгай социалистиг ниитилелди тургузар дээш демиселче ажылчы чоннарны чедиишкиниг мөөнеп турар дээрзин округтарда БКП-ниң отчетсоңгулдалыг конференцияларына коммунистериң принципиалдыг болгаш ажыл-ишчи саналдары херечилээн.

В. СЫСОЕВ.

ЭҢ ЧУГУЛА УЖУР-ДУЗАЛЫГ АЙТЫРЫГ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Чепсекти эңдере бүдүрерин соксадырын, боо-чепсекти дүжүрер талазы-биле боттуг деп-шилгени чедип алырын бүгү чурттарның улустары шыңгыы пегеп турар. КПО-нуң боо-чепсекти дүжүрер талазыбиле Бүгү-делегей конференциязының тускай комитединиң ында бооп турар хуралы ол дугайын бүзүреллин-биле херечилээн. Чепсекти эңдере бүдүрерин соксадыр дээш, чепсегленишкинни дүжүрери дээш демиселге социалистиг дем-каттыштырылгазының күрүнедери боттарының күженишкиннерин харамнанмас деп, Совет Эвилелиниң болгаш социалистиг өске-даа чурттарның төлөлекчилери боттарының саналдарынга онзалап демдеглээнвер. Оны чыылдырарының идеязын Совет Эвилелиниң болгаш тайбыңга ынакшылдыг өске-даа чурттарның идип үндүргени болгаш хөй чурттарның талазындан ону деткээн билдиптир болгай. Чепсегленишкинни дүжүрер талазы-биле Бүгү-делегейниң конференциязы ол эң чугула болгаш соңгаарладып болбас айтырыгны шиитпирааринге ажыктыг салыышкынны киирер деп, олар база демдеглээннер.

Делегейде чепсекти эңдере бүдүрерин үргүлчүлеп турары-биле болгаш делегей байдалының экижиир чоруун баксырадырыңче чавырлыышкынның удурланынчыларының ораалдажыышкынарыбиле холбаштыр боо-чепсекти дүжүрер талазы-биле Бүгү-делегей конференциязын чыылдырар дугайында айтырыг онза чугула ужур-дузалыг болу берген деп, Польшаның КНО-да доктаамал төлөлекчизи Г. Ярошек медеглээн.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының чепсегленишкинни дүжүрер талазы-биле тускай сессиязын әрттирери чепсекти эңдере бүдүрерин соксадыры болгаш чепсегленишкинни дүжүрери дээш демиселге шынар талазы-биле чаа үе-чада болур Бүгү-делегей конференциязынга белеткелди идепкейжидериңге тарымчалыг байдалды тургузар деп, ол демдеглээн.

Массалыг узуткаашкынның чепсээниң эң чаа хевирлерин, чижээлээрге, нейтронуг бомбаны ажылдап кылырынга база бүдүрүп үндүрериңге социалистиг чурттар шиитпирлии-биле удурланып турар деп, ГДР-ниң КНО-да доктаамал төлөлекчизи П. Флорин медеглээн. Барын Европага нейтронуг бомбаны сайгартургузар дээш планнар-биле холбаштыр делегейниң хөй-ниитизи дүрүм өзугаар дүвүрээзинин илередип турар деп, ол чугаалаан. Массалыг узуткаашкынның ол арааталыг чепсээн ГДР-ниң кызыгаарларының чоогунга тургузар дээш планнарны Герман Демократтыг Республиканың улузу болгаш чаза улуг дүвүрээзин-биле көрүп турар.

Болгарияның, Венгрияның, Чехословакияның, Моолдуң төлөлекчилери боттарының саналдарынга ядролуг дайынның айылын чайладырыңче утланган Совет Эвилелиниң саналдарын тайбыңга ынакшылдыг бүгү күштер илиибиле чүүлдүзүнүү болгаш деткип турарлар деп онзалап демдеглээннер.

АГРЕССИЯНЫ ДОРААН СОКСАДЫР

Март 15-те Ливаның девискээриче халдаш кирген израиль шериглер кызыгаарның бүгү дургузун таварты әртеп берген-нер. Олар херек кырында чурттуң бүгү мурнуу кезээн—калбаа 100 километр болган ханызы 5-тен 20 километр чедир черни әжелеп алганнар. Израиль 900 дөрбелчин километр чыгам черни азы ливан девискээриниң барык-ла оннуң бир кезини әжелеп алган. Ынчангаш чугаа болза, тускай догуннаан база бир араб күрүпениң девискээриниң чамдыызын әжелеп алганының дугайында бооп турар. Израильдиң премьер-министри Бегин дайын бооп турар районга чораан.

Израиль шериглериң халдаш кириишкини дөрт угланыышкында чоруп турар. Аль-Байяда болгаш Рашидия угланыышкынында 1-ги чадаг шериг бригадазы, Бинт-Джбейль, Айната, Кафра угланыышкынында Израильдиң 132-ги танк дивизиязы, Литани хемни дургаар Израильдиң 36-ты танк дивизиязы шаап халдаашкынны чорудуп турар. Ол-ла дивизия Марджаюн хоорайже болгаш оон ыңай Аркуб районче шаап халдаашкынны база чорудуп турар.

Израильдиң куяк-танкызыг кезектери ужар үүлдүү болгаш Сур хоорайның чоогунда израиль девискээрден артиллерияның күштүг деткимчезибиле хөделип турар.

Тир чоогунда далай десантызы дүжүрген. Порта болгаш хоорайда тулчуушкуннар бооп турар.

Америкага бүдүрген боочепсек-биле туздур чепсегленген израиль дайынзырактарның дээрбечи халдаашкынынга Ливаның муң-муң тайбың чурттакчылары таварышкан. Араатанызыг бомбалаашкынның болгаш артиллерия-биле бооладаашкының түңнелинде чурталга базыңнары, школалар, эмнелгелер бузулган. Тир порттан Дамурга чедир тайбың черлерни израиль ужар үүл бомбалаан дээрзин «Вашингтон пост» солун-безин билинген. Израиль араатанызыг үжудукчуларның халдаашкынының соонда Дамбурга, чоруп чораан, Лондонуң «Таймс» солунуның корреспондентили хоорай долузу-биле үрелген деп дыннаткан. Кажан-даа шериг объектилери чок болгаш кажан-даа туруп көрбээн ливан найысылалдың мурнуу кызыгаар фронтузун ол эң чугула болгаш соңгаарладып болбас айтырыгны шиитпирааринге ажыктыг салыышкынны киирер деп, олар база демдеглээннер.

Делегейде чепсекти эңдере бүдүрерин үргүлчүлеп турары-биле болгаш делегей байдалының экижиир чоруун баксырадырыңче чавырлыышкынның удурланынчыларының ораалдажыышкынарыбиле холбаштыр боо-чепсекти дүжүрер талазы-биле Бүгү-делегей конференциязын чыылдырар дугайында айтырыг онза чугула ужур-дузалыг болу берген деп, Польшаның КНО-да доктаамал төлөлекчизи Г. Ярошек медеглээн.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының чепсегленишкинни дүжүрер талазы-биле тускай сессиязын әрттирери чепсекти эңдере бүдүрерин соксадыр болгаш чепсегленишкинни дүжүрери дээш демиселге шынар талазы-биле чаа үе-чада болур Бүгү-делегей конференциязынга белеткелди идепкейжидериңге тарымчалыг байдалды тургузар деп, ол демдеглээн.

Израиль шургуун кириишкиниң АКШ-тың чазааның буруу шаппааны таварылга эвес, Харын америк албан-дужаалдың кижилериң медеглелдери Каттышкан Штаттарның ол үүлгедигин деткин турарын база оон дугайын ол баш бурузгаар билиен турганын айтып турар.

Америк парлалга Садаттың турушун, палестиннерни буруу шаппан оон медеглеин болгаш оон херек кырында Израильди деткээнин чүүлдүзүнүн турар. Садаттың чаңгыс талалыг чугаалажыышкынарын «тайбың инициативаа» деп оон адаан чүүлү Тель-Авивке хөделир арганы берген деп, америк парлалга демдеглээн.

Тель-Авив ножазында араб чурттарже хөй удаа дээрбечи халдаашкынарны чорудуп келген болгаш израиль бомбалардан база спарядтардан муң-муң тайбың чурттакчылар олуп турган, хөй-хөй хоорайлар болгаш көдээ суурлар бузулган. 1956 болгаш 1967 чылда Чоокку Чөөн чүкке империалистиг планнарны күүседип чорударының кол чепсээ Израиль болган. Израильдиң бүгү агрессия хөделиишкиннери национал-хосталгалыг араб шимчэшкинге согуг таварыштырар, ол кавыда турар деп-шилгелиг күштерни база ёзу-чурумнарны кошкадыр дээр чүткүл салып келген болгаш салып турар. Тускай догуннаан күрүнеже Израильдиң турамыккай халдаашкыны бүгү делегейде улуг удурланыышкынны болдурган. Израиль агрессияны доп-дораан соксадыр болгаш Ливаның мурнуу районнарындан әжелекчи шериглерни үндүрери бүгү черлерде пегеп турар.

Ливанче израиль шургуун кириишкини соксадыр дээш хемчеглерни ап чорударынче араб күрүнелериниң бүгү баштыңарын Палестинаны хосталарының организациязының бүүскомунуң дарганы Я. Арафат кыйгырган. Тель-Авивтиң дайынзырак үүлгединиң сорулгазы болза палестин улусту когун үе чок кылыры болур деп, ол онзалап демдегээн.

Мурнуу Ливанче интервенция араб черлерни удамы ыңай әжелеп алырынче угланган деп, Вашингтонга болган парлалга конференциязынга Палестинаның национал чөвүлелиниң кежигүнү Х. Хусейн медеглээн. Агрессорчу камгалап турар АКШ-тың чазааның политиказын од шыңгыы шүгүмчүлээн

АКШ-тың талазындан өмөөржилгени болгаш сан-хөй база шериг талазы-биле кончуг улуг деткимчени ажыглап алгаш, Тель-Авив Чоокку Чөөн чүкке чөптүг тайбың шиитпирлээшкинни дилеп тыварынче угланган бүгү күженишкиннерни туразында үреп турар деп, Х. Хусейн чугаалаан, Израиль дайынзырактар тайбың араб чурттакчы чонну АКШ-тан кээп турар боо-чепсек-биле өлүрүп турар, а америк администрация чүү-даа ыыттавайн турар. Палестиннерге болгаш ливанларга удур Тель-Авивтиң ханныг үүлгединин буруу шаварынче база Ливаның девискээриниң израиль шериглерни доп-дораан үндүрери негээринче америк улусту Х. Хусейн кыйгырган.

Сирия мооц мурнуунда-даа ышкаш палестин революциниң талазында доктаамал туруп турарын айтыкан чагаалы Сириниң даштыкы херектер министри Абдель Халим Хаддам Я. Арафатче чорутган.

Ниити дайынга удур демиселге бүгү араб чурттарның күженишкиннерни каттыштырарын турусуунуп келген байдал пеген турар деп, Ливаның президентизи И. Сарки-ске болгаш Палестинаны хосталарының организациязының бүүскомунуң дарганы Я. Арафатка чорутган эстеткил каттыштырылгазының чагаазында Алжирниң президентизи Х. Бөмедьен онзалап демдеглээн.

Израильдиң чаа агрессиязын Иордания шыңгыы буруу шаппан. Делегей эргеазының нормаларын болгаш КНО-нуң Уставының принциптерин карнызы-биле үреп турар агрессорну чай алыңдырбазынче угланган бүгү хемчеглерни ап чорударынче делегейниң күрүнелерин од чурттуң чаазаның төлөлекчизи албан хуузу-биле кыйгырган.

Тель-Авивтиң агрессия хөделиишкиннеринге удурланыышкынны Ирак медеглээн. Тайбың чурттакчы чонга удур угланган Израильдиң кембуруузуг үүлгедини ону чепсегген болгаш оон әжелеп угланыышкынын күткүп турар АКШ-тың шуут деткимчезибиле чорудуп турар деп, Ирактың информация министри С. Хаммуди онзалап демдеглээн. Израиль дайынзырактарның чаа агрессиязы болза Израиль-биле дугуржулганы кылган египет президентинин дүжүп берикчи политиказының дорт уржуу болган деп, С. Хаммуди айткан.

Ливаның найысылалынга Ниити-араб улусчу конгресстиң Доктаамал секретариадының эдлет чок хуралы болган, аная Ливаниң мурнуу чүгүнде байдалы болгаш удурланыышкынның палестин шимчэшкинге детинче көргүзер талазы-биле хөделиилерни чугаалажын көрген. Сионисчи агрессияны өйтүр шаварынга, Удурланыышкынның палестин шимчэшкинин чок кылыр болгаш Чоокку Чөөн чүкке империалистиг монополияларының, израиль дайынзырактарның база араб реакциниң тергинделин тургузар дээш планны болдурбазынга боттарының күженишкиннерин каттыштырарынче девишилгелиг араб күрүнелерни Доктаамал секретариат кыйгырган.

(СЭТА).

Тайбыңның. кады ажылдажылганың туружунда

ЛОНДОН. (СЭТА). Африка Рогунда байдалга хамаарыштыр Эфиопияның Түр шериг административтиг чөвүлелиниң даргазы Менгисту Хайле Мариам «Африка» журналга интервьюзунга медеглээн болза: боттарывыстың кожаларывыска, оон иштинде Сомалиге девискээр талазы-биле кандыг-даа негелделеривис чок. Кады ажылдажылга болза удур дедар демиселдиңдеп эки деп бүзүрелди барымдаалаан революцияның тиилелгезиниң соонда Сомалиге бис пайыралды болгаш кады ажылдажылганы саналдан келген бис. Ийи талалыг харылзааларны болур-чогуурубиле тургузар дээш экономика, садыг, социал болгаш культура талазы-биле кады ажылдажылганың ийи талага ажыктыг әлээн каш саналдарын киирген бис.

Үр хуусаалыг политиктиг болгаш экономиктиг кады ажылдажылганың үндезини кыдыр бо девискээрге конфедерацияны тургузарын бөзин саналдаан бис деп, ол уламчылаан. Ынчаңмыже сомали эрге-чагыргалар од боттуг саналдарны хүлээп албаан болгаш Эфиопияга удур дайынны эгелээннер.

НАЙЫРАЛЧЫ ХАРЫЛЗААЛАР КАЛБАРЗЫН

Братиславада ПМА-ның корреспондентилери А. Шамшиниң болгаш А. Чибисовтуң дилээнин өзугаар төрелдешкен УССР-ниң Закарпат областының болгаш ЧССР-ниң Чөөн-Словак областының акы-дуңмалышкы харылзааларының дугайын Словакияның Коммунистиг партиязының Чөөн-Словак область комитединиң бирги секретары Ян Пирч мынча деп чугаалаан.

Украина Закарпатьезиниң болгаш Словакияның Чөөн-Словак областының аразында найырал чөөрби беш чыл ажыг үе дургузунда туруп келген. Чыл келген тудум бистиң харылзааларывыс быжыгып, калбарып, күрүне, партия, комсомол болгаш профэвилел ажылдарының дүжүлгә солчулгазы улам идепкейлиг болуп келген. Эң-не дээре чүүлдерни бот-боттарывыстан үдегерлеп ап, оңнүктериниң дуржулгазын ажыглап турган, бистиң ажыл-агый планнарывысты кыска хуусаа иштинде күүседиринче, ажылдың шынарын, ажыл-агый чорудулгаының деңнелин доктаамал бедилдиринче чүткүп турар бис.

Төөгүлүг чаа үе-чаданың эгезин салган Улуг Октябрьның 60 чылын бистиң областың ажылчы чоннары шаа-дыычы күш-ажыл-биле демдеглээннер. Төрелдешкен областарның 120 бүдүрүлгелериниң болгаш бүгү районнарының аразында социалистиг чарыш калбарын чоруткан. Социалистиг чарыштың тиилекчилери — Закарпат областың коллективтериниг Чөөн-Словак обкомпуң туктарын, а бистиң бүдүрүлгелериниң коллективтериниг партияның болгаш профэвиледдиң Закарпат обкомнарының туктарын тывыскан. Амгы үеде социалистиг чарыш реакцияны бистиң улузуңгуштуң февральда тиилээнинин 30 чыл оюнга турасказдын үргүлчүлеп турар.

Найыралдыг харылзааларның чүгле область организацияларының деңнелинге эвес, харын районнар, бүдүрүлгелер, школалар аразында бүгү талалыг хөгжүп турары бискe онза үнелиг бооп турар... Ажылчы чоннарның коллективтериниң, социалистиг күш-ажылдың бригадаларының, әртем ажылдакчыларының, пионерлериниң, өг-бүлелериниң аразында дорт харылзаалар тургустуунуп келген болгаш калбарын турар. Турисчи бөлүктер солчулгазы, найыралдың автобус рейстери, Закарпат культураның Чөөн-Словакията хүннери ышкаш ындыг кады чорудуп турар чүүлдер ол чорукка арганы берип турар.

Совет Эвилелиниң биске көргүзүп келген болгаы көргүзүп турар дузаламчызын бистиң областың ажылчы чоннары доктаамал билип турарлар. Ол дузаламчының ачызында шаанда республиканың эң-не хожудаңгай чораан району сайзырааңгай индустрияның болгаш көдээ ажыл-агыйының, байлак культураның чурту болу берген. Оон аргалары ам-даа долузубиле ажыглаттынмаан.

Төрелдешкен областарның улус ажыл-агыйының янзы-бүрү адырларының төлөлекчилериниң аразында ажылышчы болгаш найыралдыг харылзаалары янзы-бүрү. Чижээлээргe, бистиң чүргузустуң чер ажылдакчылары Закарпатьеде боттарының өөрүүнүң кукурузаны, фруктуларны болгаш погааларны өстүрер талазы-биле дуржулгазын чүүн-даа мурнунда эң-не калбаа-биле ажыглап турар. Чоокта биске гектардан-ка 100 ажыг центнер тарааны ажаап ап турар кукуруза өстүрүкчүзү. Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры С. Питро көөн чораан. Ол семинарларга киржип, бодунуң күш-ажылының методтарының дугайын чугаалап берген... Тараа кезилдезиниң үеазинде комбайнерлер бригадаларын бот-боттарының аразынга аргыштырары чаңчыл болу берген.

Закарпат областың бүдүрүлге коллективтериниң үлегери-биле Чөөн-Словакияның мурнакчы заводтары болгаш фабрикалары — Гуменнада «Хемлон», Кошицеде металлургия комбинады, Синице «Ветерлат» профессионал-техниктиг училищелериниң доозукчуларын ажылчын ангының хүрээлеңинте байырлыг байдалга үдеп киририн чаңчыл болдурган. Аңаа партия, профэвилел, комсомол организациялары, келир үениң ажылчыннарының ада-иелери идепкейлии-биле киржип турар. Шекиновуң, Саратовтуң, Львовтуң күш-ажылчы мурнакчы методтарын бүдүрүлгелерге пештедиринче улуг кичээнгейни салган.

Боттарының өөрүнүү дуржулгазын Чөөн-Словак областың партия организациялары калбаа-биле ажыглап келген. Ол дуржулга партияның дээди органнарының шиитпирлерин пропагандаларынга, теоретиктиг конференцияларны болгаш семинарларны хөгжүдеринге, көскү агитацияны чорударынга, агитбригадаларның удуртукчуларын болгаш агитаторларны белетээринге биске дузалаан...

Чөөн-Словак болгаш Закарпат областларның аразында бүгү-талалыг найыралдыг кады ажылдажылганы хөгжүдеринге улуг кичээнгейни партияның область комитеди үндүрүп турар. Чыл дургузунда чорудар бүгү хемчеглериниң дүүштүрүнчүзү ол болур.

Бо чылдың эгезинде бистиң Чөөн-Словак областывыстың тову Кошицеге бала Украинаның Закарпат областының тову Ужгородка Чехословакияның болгаш Совет Эвилелиниң төрелдешкен областарының төлөлекчилериниң семинары әрткилээн. Партияның область комитеттериниң төлөлекчилери кады ажылдажыганың дуржулгазын, акыдуңмалышкы харылзааларны хөгжүдериниң дуржулгазын солчуру-биле, политиктиг ол чугула ажылды сайзырааңгайжыдарының арганларының дугайын чугаалажып көөрү-биле ужуражып келгеннер. Семинарга бис чаа, солун хөй саналдарны чугаалажып көргеН бис. Од савалдар СЭКП-ниң XXV съездизиниң болгаш ЧКП-ниң XV съездизиниң шиитпирлерин күүседириниң оруунга Совет Эвилелиниң болгаш Чехословакияның улустарының, төрелдешкен областарның аразында кады ажылдажылганы улам ыңай быжыглаарынга болгаш хамаладырынга чигзиниг турбас.

Бо чылды Совет Эвилелиниң болгаш Чехословакияның улустарының аразында, төрелдешкен областарның аразында акы-дуңмалышкы найыралды улам ыңай быжыглаарының чыды болдурар дээш Чөөн-Словак областың коммунистери болгаш ажылчы чоннары бүгү чүүлдерни кылырлар.

(ПМА).

Братислава.

ПАРИЖ КОММУНАЗЫ

Тиилелгелиг Улуг Октябрьның өрүк изекчилериниң баштайгылары — Париж коммунарларының тураскаалы төөгүге балалып читпес. Парижтиң тура халышкан чоны бодунуң чазаан тургузуп алган, оон соонда 72 хонук дургузунда хамаалы дайынны чорудуп, даштыкы эжелекчилерге удур ирессиаадылыг тулчун келген хүнүнден бээр бо хүнге чедир 107 чыл эткен.

Бижи төрелгетеннин төөгүзүнде коммунарлар эн-не баштай буржуаз күрүне машиназын буза шапкаш, чонуң мурнунга харыысалгалыг эрге-чагырганы тургускан. Коммуна бодунуң декреттерин үндүрүп эгелээн. Оон баштайгыларының бирээзи—шериг дугайында декрет болур. Эрги армияны күш чок болдургаш, оон орнунга бөдүүн чонну ченеглээш, Национал гвардияны тургускан. Полицияны, буржуаз судту дужүрген, хүрээ-хинтти күрүнеден ангылаан. Ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның ажыл төлевирин таарыштыр тургускан.

Коммунарларның эчис сорулгазы боттанмаан—иштикиниң болгаш даштыкының контрреволюциязы коммунарларны баскыл каан. Ажылчын ангының, күш-ажылчы кижилерниң дайыннарынга удур демиселге олар кайгамчык мадырлыг болгаш чаныш-сыныш чок чоруун көргүскеннер.

Эртемниг коммунизмниң үндезилекчилери К. Маркс биле Ф. Энгельс Лондонга турган-даа болза, коммунарларны демиселинге дорту-биле киржип турган. Олар бүзээлеттирген Париж хоорай-биле харылаанны тургузуп алган, коммунарларга ажыктыг сүмелерин берип турганнар. Интернационалдың секцияларын дамчыштыр Европа болгаш Америка чурттарынга коммунарлар-биле эп-сеткил катыштырылганының шимчээшкинин организаастаннар. Бирги Интернационалдың Чингине Чөвүлелиниң нүүрүнден К. Маркс «Францияда хамаалы дайыны» деп үүлүг бижээн. Пролетариат диктатуразының баштайгы дуржулгазы, чаа хевирлиг күрүнезинин баштайгы хевири болур Париж Коммуназының бүгү делегей ужур-дузазын ук ажылынга Маркс делегеренгейн-биле бижээн.

Маркс, Энгельстиң ажылдарынга даянмышаан, В. И. Ленин Францияга болган пролетар революциязын ханы анализээн болгаш социалистиг революция дугайында теорияны улам хөгжүткен. «Коммунаның херээ—ол дээрге социал революцияның херээ, ажылчы чоннарның политиктиг болгаш экономиктиг долу хосталгазының херээ, бүгү бөмбүрзектиң пролетариадының херээ болур. Маңаа хамаарыштыр алырга ол өлүм чок» деп Ленин бижээн.

Париж Коммуназының херээ бо хүннерде делегейниң социалистиг системазының тиилелгелериниде, капитал чурттарының ажылчын ангызының боттарының коммунистиг партияларының удуртулгазының адаа-биле монополисчи империализмге удур демиселинде, национал-хосталгалыг шимчээшкинин чедишкиннериниде уламчылап турар.

САННАР, ФАКТЫЛАР

● 1871 чылдың март 18-те Парижтиң эрге-чагырга бажыңының кырында кызыл тук кийскип үнген. Тура халышкан чоннуң Түр чазаа—Национал гвардияның Төп Комитеди апарган. Ол март 28-ке чедир күрүне эрге-чагыргазын боттандырып келген.

● Март 26-да Парижтиң Коммунал чөвүлелдеринге соңгулдалар болган. Оон соонда Париж Коммуназы чарлаттынган. Коммунаның 29-та болган хуралынга оон эң улуг назылыг кежигүнү Шарль Бель санал бергеш: «Тайбың болгаш күш-ажыл! Бистиң келир үедеги эчис-сорулгавыс өлдүр» деп чугаалаан.

● Париж Коммуназының составынга 30 ажылчын, 30 интеллигент турган.

● Париж Коммуназының херээ дээш өске чурттарның хөй революсчулары тулчуп чоруп турган. Оларның арызынга политтар Я. Домбровский, Околович алышкылар, италян А. Чиприани, орус социалистер А. В. Корвин-Круковская, Е. Л. Дмитриева, П. Л. Лавров болгаш оон-даа өскелер турган.

● Коммунарлар биле версалчыларның арызынга тулчуушкун март айның таңчузүнде эгелээн. Апрель айның 2-де Парижче халдашкын эгелээн. Германияның командылал чери Коммуняны базары-биле туттурган 60 муң француз солдаттарны хостап үндүрген.

● Май айның 28-те коммунарларның сөөлгү баррикадазы чылча шалтырган.

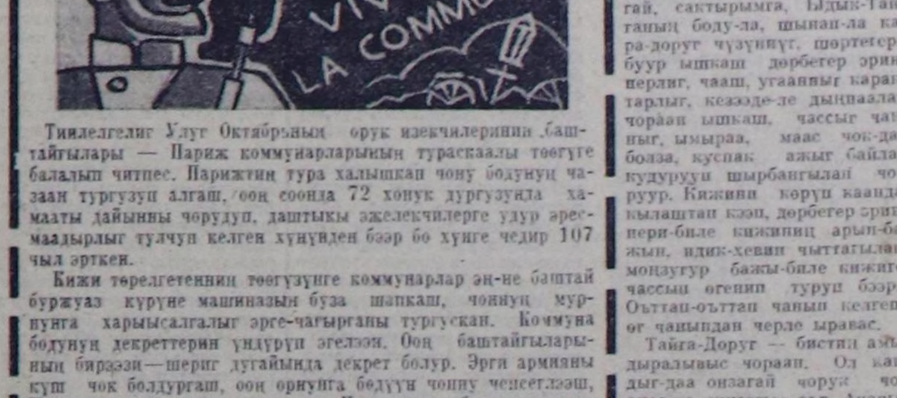

Л. ЧАДАМБА

ТАЙГА-ДОРУГ

Чогаалчы, Тыва АССР-ниң культуразының алдарлыг гжылдакчызы Леонид Борачдаевич Чадамба 60 хаарлаан. Чогаалчыга чогаадыкчы чедишкиннерни күлевишаан, оон чогаалдарын номчукчуларга бараалгаттывыс.

Тайга-Доруг сагыжыдан уттундурбас, кезээде-ле караамга көстүп чоруур: бедик чаагай, сактырымга, Ыдык-Тайганың боду-ла, шынап-ла кара-доруг үзүүнүт, шөртетер, буур ышкаш дөрбетер эринерлиг, чааш, угаанныг карактарлыг, кезээде-ле дыңнаалап чораан ышкаш, чассыг чаңныг, ымыраа, маас чок-даа болза, куспак ажыг байлак кудуруун шырбангылап чоруур. Кижини көрүп кааңда, кылаштан кээп, дөрбетер эринери-биле кижиниц арын-бажын, идик-хевин чыттагылап, моңаугур бажы-биле кижиге чассын өгенин турун бээр... Оттап-оттап чаның келгеш, өг чаныдан черле ыравас.

Тайга-Доруг — бистиң аңыдыралывыс чораан. Ол кандыг-даа онзагай чоруг чок ашаа-ла ажылгыр аът. Ачавыс оон-биле ацнап, балыктап, айлап, бестен, амытанга айбычы болуп, үүү-хөөзүн кылып берип холезвленип, бистерни азырап чораан. Тайга-Доруг бодунуң өзүн—ачавыска кончуг ынак, оон шынчы өөрүү үүве.

Бистиң ааваыс, ачавысты хаван чадаг ядыы улус чораан дижир үүве. Бир-ле үеде ачавыс чадаг ацнап чораан, он ийи адыр мыйыстыг сыын ужуруп алган үүве-дир. Бистин Хол аалдарыңдан ыракта бай Чалзан чаңгы деп кижи оны-дыңнап каан: «меңээ сат» деп ээрешкеш турун берген.

— Боргба береин, сыының мыйызын меңээ сат, боргба кырынга шай, таакпы-даа, далган-даа бергей мен аан—деп турган, сыып мыйызын алган барган. Ачамга бир доруг боргба берген. Ачам оозун өстүр азырап алган, Тайга-Доруг деп адап алган. Бистерни азырап доруктурар дээш Тайга-Доруг биле ачам ийи те чеже черни кезээн, та чеже чүүктү чүүктээн үүве!..

...Чайлаг-Шөл болгаш Алдын-Хөл дээр чараш чаагай болгаш байлак хөлүвүстен төп чөрже — Талымче өөжүп бадып турган бис. Мен Хөлде кырган-ачам суга чыдып калган мен.

Эллээн үр болганда, бир-ле катап ачам база катап чедип келген. Бир-ле шагда акызы белекке берген узун-шокар дээр чактыр боозун чүүгээн, Тайга-Доруун мунган келди. Мени база-ла ушкаргаш, Ак-Кол деп черже ацнап аттанышты. Чамдыкта одагта Тайга-Доруг-биле ийилээн артып каар бис. Чамдыкта черле кагбас, ушкаргаш чоруп каар. Тайга-Доруг кулактарын сүвүреннедип каап, дыңнаалап каап чоруп-ла турар. Ынчап чоруй хепертен-пе тура дүжер. Бир-ле катап ачам базаа-ла дүже халыды. Мен чүүдаа көрбейп, аъдым кырында олур мен. Тайга-Доруг черле шимчеве дээн дег, база-ла шимчеш дивейн тур.

Удатпаанда ачамның узуншокары тог-г... дидир. Ынчаннда амдажаан болгаш, ам база бүүрек-баарак чыр-дар мен деп, хөлчок-да амыраан олур мен. Тайга-Доруг кулактарын ачылаандырышкаш, бажын менче чая каапкан соонда, бурунгаар базынты. Ацчының аъды өөренген чаңы-биле эзинин чанына кээп тура дүштү. Ачам менв аът кырындан чассыды аарак куспактаан, дужурун алгаш, дергиде хулбус мойнаа сыдымын чежиз алгаш, оозун дүрүндүрүп:

— Дүү ол, чудук артында, көрүп тур сеп бе?—дидир.

— Чок, кайы?..

— Дүү, дүү, чудукту көрүп тур сеп бе?

— Ийе. Аа ам-на көрүп каапты. Мыйыстарлыг үүве бе?

— Хулбус деп үүмеп ол-ла болгай. Кураа дээр оны.

— Че, оглум, ол хулбусту шалбадаа, мыйыстарынче кирп каавыт—деп, ачам сылаазыбиле айыткан тур.

— Ол биичин дазыл дег үүмеп бе?

— Ийет, оглуш, ол дазыл дег мыйызынче кирп каавыт, кайы хире ачы эвес сеп.

Мен чүү боор ийик, ачам мактаарга, шалбадап чорбаан бодум ачамның айтып бергеин-биле сыдымны бажым кырынга бооолдеп-бооолдеп демги дазыл ышкаш үвешин кырынче октап-ла дүжүрдүм. Ол үүве тура халаан соонда, мени ужур сеп дужурду. Аргамчымны салбаан бодум тура халааш, база-ла содуртүүп тур мен. Демги хулбусун дедирленип алган чүткүп тур, барып ужуп-даа турар.

Ачам мени чапташ каттырар-даа:

— Ол-ла болгай, мээң оглум черле шоору аңчы болур кижи эвес бе иооцар! Кежээзин. Че, ам болзуп, аъдп чажыг бээр, чытсын—дигилээш, аргамчыны боду тудуп алды.

Аът суттаргаш кээримге, ачам хулбузун шагда-ла союп каапкан, ам чаа-ла иштинче кирип эгелээн тур. Ачам хулбустүн сыыргаар чилиглей соккаш:

— Багай үүмемни, аштай берген боор сеп, ма, өзүл эдип ал— дээш чилиин менче суп-ду.

— Ол-ла болгай, оглум, аңчы кижи ыдыг болур үүме болгай. Дүрген-дүрген улгадыр-даа сеп, олге-шыкка алыспас-даа сеп—дигилээш — боларымны та ыраан-чоор өстүрүп алыр кижи мен ыыпаан—деп чугаалады.

— Охай, охай, оглуш, сеин мен өөредип каар дээ мен. Мен ышкаш оран-тандынын кежиин четтирип чоруур кижи болур сеп, Чайлаг-Шөлүн, Ыдык-Тайган, Алдын-Хөлүн, Улуг-Хемин, Моон хемин силерин аштатпас-даа, доцурбас-даа... Ан-меннин паин-даа, оттаар черип-даа, ховаш-чыдыныг-даа сеңээ өөрсдип каар мен, оглум...—сүг-сүг дигилээш, от ыысы каапкаш—Майаа чөөргенден салып тур, оглум, багай оглумга баар, ээги шиштеп берейн—дигилээш, дүвү-далаш, ыңай-бээр маңнагылаан тур. Мен-даа ачамга дузалажып, одагже чөөргеннер чыый каап, оттун кезектерин чүшкүргүлеп, база-ла ер-хей болгаш халып тур мен.

Тайга-Доруум бистиң чаныыска чедип келгеш, бнезкиле чаңы-биле менээ өгенип, ымыраа, маастарны кулуруубиле хойгузуп, эргелиг эзинин барып ужуп-даа турар.

Ачам мени чапташ каттырар-даа:

— Ол-ла болгай, мээң оглум черле шоору аңчы болур кижи эвес бе иооцар! Кежээзин. Че, ам болзуп, аъдп чажыг бээр, чытсын—дигилээш, аргамчыны боду тудуп алды.

Аът суттаргаш кээримге, ачам хулбузун шагда-ла союп каапкан, ам чаа-ла иштинче кирип эгелээн тур. Ачам хулбустүн сыыргаар чилиглей соккаш:

— Багай үүмемни, аштай берген боор сеп, ма, өзүл эдип ал— дээш чилиин менче суп-ду.

— Ол-ла болгай, оглум, аңчы кижи ыдыг болур үүме болгай. Дүрген-дүрген улгадыр-даа сеп, олге-шыкка алыспас-даа сеп—дигилээш — боларымны та ыраан-чоор өстүрүп алыр кижи мен ыыпаан—деп чугаалады.

— Охай, охай, оглуш, сеин мен өөредип каар дээ мен. Мен ышкаш оран-тандынын кежиин четтирип чоруур кижи болур сеп, Чайлаг-Шөлүн, Ыдык-Тайган, Алдын-Хөлүн, Улуг-Хемин, Моон хемин силерин аштатпас-даа, доцурбас-даа... Ан-меннин паин-даа, оттаар черип-даа, ховаш-чыдыныг-даа сеңээ өөрсдип каар мен, оглум...—сүг-сүг дигилээш, от ыысы каапкаш—Майаа чөөргенден салып тур, оглум, багай оглумга баар, ээги шиштеп берейн—дигилээш, дүвү-далаш, ыңай-бээр маңнагылаан тур. Мен-даа ачамга дузалажып, одагже чөөргеннер чыый каап, оттун кезектерин чүшкүргүлеп, база-ла ер-хей болгаш халып тур мен.

Тайга-Доруум бистиң чаныыска чедип келгеш, бнезкиле чаңы-биле менээ өгенип, ымыраа, маастарны кулуруубиле хойгузуп, эргелиг эзинин чөгеергеннер-даа мурнундан чүте шаннап-мактап болбас деп. Оорлар-биле демисел чүгле прокуратура, суд, милиция органнарының херээ деп билиишкин шын эвес. Ол демиселге хамаалы бурузунуң, коммунист бурузунуң салыышкыны бар турда, СЭКП өбкомунуң II пленумунуң шиитерлери, оорлар-биле демисел чедишкиниг күүсеттинер ужуруг.

М. СУНДУЙ-ООЛ.

Ак-Довурак.

АГААР

Бөгүн республикага көжүп турар булуттаар. Чамдык черлерге быскан хар чаар. Соңгубарыын чүк угланыышкынныг хаттың дүргеңи секундада 7—12 метр чедер. Агаарның температураазы 5—10 градус соок, чамдык черлерге 2 градус чылыгдан 3 градус соор.

Кызылга чатбас. Хат кошкак. Агаарның температураазы 4—6 градус соор.

СЫЛДЫСТАРНЫҢ ЧАРАШТАРЫН

Октаргайның сылдыстарын,
Орук айтып турганнарын.
Орай дүне мээн-биле
Оюн эреп турганнарын.
Каптагайның сылдыстарын,
Каттыраанап турганнарын.
Ха-ла дунма бистердиве
Карак базып турганнарын.
Сылдыстарның чараштарын
Сымыранчын турганнарын.
Чырык буян хереллерин
Шывай чажып турганнарын.

ФЕСТИВАЛЬ ЭГЕЛЭЭН

Лениничи комсомолдуң 60 чыл оонга тураскаатқан ыры-хөгжүм ансамбльдериниң фестивалы бистең республиканың пайысылалында эгелээн. Ол улуг көрүүдеде Бүгү-эвилел конкурузунуң лауреаттары «Подоляне», «Надежда» ансамбльдер, делегей конкуретарының лауреады «Кароляне» болгаш Лениничи шаңналдың лауреады «Лейся песня» ансамбльдерден ацыда эстрада, цирк болгаш кино артистери солун программалыг концерттерин кызылчыларга болгаш оон аалчыларынга бараалгадын эгелээн.

Хөгжүм-шин театрының сценазынга бир-де дугаарында акы-дуңма Украинадан келген «Кароляне» ансамбль оюнун көргүскеп. Оон программазында украин улустуң, совет композиторларының ырлары бар. Ансамбльдин киржикчилери студентилериниң болгаш аныяктарының Гаванага болур Бүгү-делегей фестивалынга белеткеп алганы «Карнавал» деп күбин ырны ырлаарга залга олурганнар ону адын часкаашкыннары-биле хүлээп алган.

Дагестан АССР-ниң улустуң артизи Фелике Дадаевтиң, москвачылар Евгений Веров, Виталий Ткачецко, кино артизи Сергей Гурзо, «13 сандайның шайлаарагы» деп теледамчыдылгадан Гималайскийниң ролюн ойнап турар Рудольф Рудин оларның күүсеткен номерлерин залда олурганнар улуг сонуургал-биле көргеннер.

«Подоляне» ансамбль Польшага, Югославияга болгулаан делегейниң ыры-хөгжүм ансамбльдериниң фестивалының киржикчизи. Олар бо удаада белеткеп алган программазындан Төрээн чурт, аныяктар дугайында ырларын кызылчыларга бараалгаткан. Фестиваль үргулчүлевишаан. Ам «Лейся песня», «Надежда» ансамбльдер марттың 20—22 хүннеринде солун программалыг концертин көргүзерлер.

В. ЧАДАМБА.

ЧУРУКТАРДА: кино артизи Сергей Гурзо (үстүнде); Рудольф Рудин (ортузунда); «Кароляне» ансамбль.

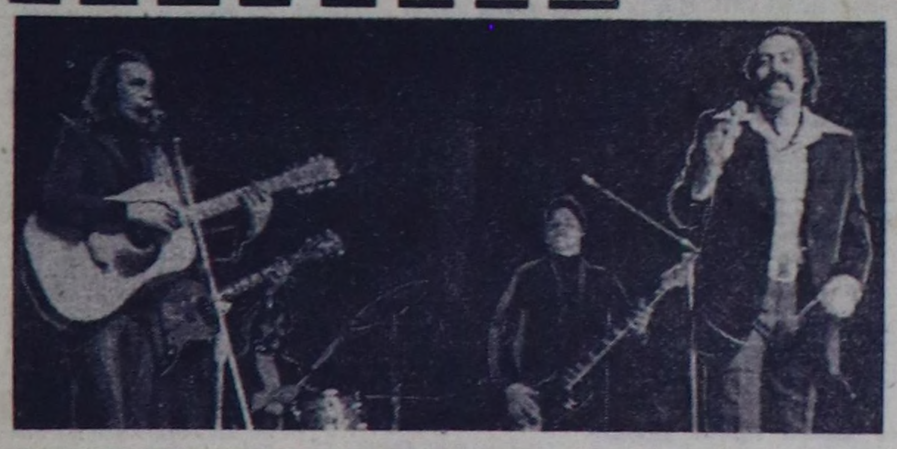

БИСТИН ААЛЧЫЛАРЫВЫС

БОТКА ХЕРЕК

Келир үеник аныяк кижилер эртем-билиг-биле чепсеглеп-тен, мораль-политиктиг мөзүшнары быжыг, бедик культурлуг болзун дээш партия, чазак улуг кичээнгейни салып турар. Ажылчын аныяктарының кежээки школаларын организастап, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң бо талазы-биле үндүрген доктаалдарын өзүгаар 5—11 класстарда чедишкиннинг өөренин турар аныяктарга ажылчын неделяның 1—2 хүннерин өөредилгеге ажыглаар кылдыр берип, ажыл төлевириниң 50 хуузун төлеп бээр кылдыр доктаатқан. А школаны доозарының экзаменнерин дужаар үеде 11 класска 20, 8 класска 8 хонук немелде шөлээни бээрин база эйыткан.

Бистин Шүй суурда өөредилге-консультация пунктузу 90 кижини хаара туткан. Аныяктар мында ортумак школаның ийиги корпузунда чөпшээрел өзугаар өөренип турарлар. Чедиги класста 18, сеси класста 20, тоску класста 18, онгу класста 12, он бирги класста 22 өөрениикчи хаара туттунган. Өөредилге чылынын эгезинде оларның 63-ү суурга, а 27-зи мал ажылынга ажылдап турган. Оларның иштинде 3 коммунист, 51 комсомолчу, эртканнары кежигүн эвес аныяктар. Класс бүрүзү удуртукчу башкылыг.

Башкылар өөреникчилерге онаалгаларны берип, зачёттар хүлээп алыры-биле тускай үнүүшкүннерни кылып турар. Ол, ылангыя малчын аныяктарга таарымчалыг. Бо ажылды чорударынга башкы Калдар-оол Хертек идепкейлиг чоруун көргүзүп турар.

Ажылчын аныяктарының кежээки школазында бот-өөренилге биле Сергей Хомушку, Борис Иргит, Валерий Сайын-оол, Юрий Хертек, Татьяна Ондар, Татьяна Хертек, Алдын-кыс Саая, Полина Хертек дээш өскелер-даа кызымак өөренип турар. Ынчалза-даа Анатолий Седен-Сат, Илья Иргит, Константин Саая, Очур Калзан ышкаш чамдык аныяктар кичээлдерге келбес, өөредилгеге сунду чок.

Чоокта чаа совхозтуң партия хуралынга ажылчын аныяктарның кежээки школазының ажылын экижилер дугайында чугаалашкан бис. Анаа совхозтуң дирекциязының, көдээ Советтиң, хереженнер чөвүлелиниң мурнунга кежээки школаның ажылын экижилер сорулга-биле айтырыг тургустунган турарын ук школаның ажылының көшкаа деп санаан. Аныяктарны өөредилгеже мобилизастадырынга агитквартиралар даргалары, депутаттар, пропагандистер база улуг киржилгелиг болурун хуралга доктаатқан. Агитквартира булунарынга өөредилгенин байдалын доктаамал көргүзер. Ол ышкаш өөреникчилериниң чылдазын бедик деңнелге организастап, башкылаашкынның шынарын экижилериниге чугула дузаны чедирерин комсомол комитединге дааскан.

К. ДОНГАК.

«Мурнакчы» совхозта комсомол комитединиң секретары.

Бай-Тайга район.

ТЕЛЕВИЗИЕ

МАРТ 18-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00—«Ye». Информастыг программа.
10.35—Эртенги гимнастика.
10.55—«Буратиноуң делгелгеи».
11.25—«Силерге, ада-иезер».
11.55—«Эртенги почта». Музыка программазы.
12.25—«Н. Островский. Чогаадыкчы ажылдарының арынары».
13.15—«Эки шынарлыг бараанларны хөлүү».
13.45—«Чурукчулар дугайында чечен чугаалар». Д. М. Жвлинский.
14.15—«Кадыкшыл». Эртем-тайылбырлалдыг программа. Дамчыдылганы эмчи Ю. В. Белянинова чорудар.
15.00—«Артистиң оруу». Фильм-концертиң баштайгы көргүзүү.
15.45—«Билдингир-даа бол, элдептиг». Дамчыдылганы профессор С. П. Капица чорудар.
16.45—Уругларга фильм. «Мээң ачам — капитан». Уран-чечен фильм.
18.00—Хоккей талазы-биле ССРЭ-ниң чемпионоды. «Спартак» (Москва) — «Крылья Советов». В. И. Ленин аттыг Төп стадионуң Спорт орудузундан дамчыдылга. Чансарда — «Спортлото» тиражы болгаш медээлер.
20.15—«Дем каттыштырылгазы». Тележурнал.
20.45—«Койгун, кыйыраашкын болгаш скрипка». Мультфильм.
21.00—«Танцының дылы биле». Москвага балет артистериниң 3-кү Делегей конкурузунуң дугайында документалдыг фильм.
21.50—«Албадаткаш өглепкшкен». Телешиниң баштайгы көргүзүү. Ж. Б. Мольериниң комедиязын өзүгаар.
22.30—«Ye». Информастыг программа.
23.00—01.25— ССРЭ-ниң улустуң артизи, композитор М. Блантерниң чогаалдарындан концерт. П. И. Чайковский аттыг концерт залындан дамчыдылга. Төгүнде — медээлер.

Редактор В. С. ШАРАВИН

КИНО

МАРТ 18-ТЕ

«НАПЫРАЛ»: «Чеченектиг болгаш кончуг айыылдыг» 10.00, 12.00, 18.30, 21.00, «Мегечи» (араб фильм) 14.00, 16.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Ыпаныышкын хады» 10.10, 11.45, 15.35, 17.10, «Идзудан танцычы» 13.20, 18.45, 21.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Курлавыр аэродром» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Анна кадынның билээ» 15.00, «Хулумзуру, чажыдым» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

Оорлар баш сугар чер тыппазын

БИР БЫРА ЫНДА

Кадарып, кадагалып органы иниттиниң малын-даа, хуузунда саап ижип орган инээн азы чеде-хөнеге турган быжаа, хураганын-даа оорларга алзыпкаш, хомудаан, хорадаан олурар кижилерни бистиң Бай-Тайга, Барын-Хемчик районнарга көргеш, кижиниң сагыш-сеткили дойлуп, оорларга килеп хайнып келбес арга чок-тур. Ылангыя чер-черде малчыннарның оорларның уржуудан өреширеге туттуруп, ажылындан үндүртүп, түреп чоруурун көргеш, Ф. Ондарның чагаазын деткип, оорларның шынап-ла калчаарап барганы ол бе, оорлаар чорукту узуткап ап болбас бис бе деп бодалдар сагышка кирер-дир.

Бир эвес чер-черде партия, совет органнар, ажыл-агый удуртукчулары, прокуратура, суд, милиция органнары база хөй-ниити организацияларды оорлар-биле демиселге чөнүп деткимчезин ап, быжыг харылзаалыг хөделип турар болза, оорларның баш ковайтыр харыы кайда боор.

Районнарда суд, прокуратура, милиция органнарының ажылы болдуна берген оорлаашкынның истелге-сайгарылгазы-биле кызыгаарлаттынмайн, оорлаашкынны баш удур болдурбазынче угланган турар болза эки. Барын районнарда ниитиниң-даа, хуунун-даа малын оорлаары көвүдеп, бир удаа мырыңай 20—30 баш бода малдар чидип, чок болуп турары чажыт эвес-ле болгай. Ынча малдың кайнаар кирип турарын анализтеп көөр болза, ында өнза нарын чүве чок болгу дег. Соп чип турарлар бе? Хары угда ынча мал соп чиртимес ужурлуг. Кайы-бир черде бузуп турар бе? Үр үеде ынча мал бузуттунмас болгу дег. Мал хүлээп алыр пунктулар республикада бүдалы бээр хире хөй эвес-ле болгай. Оларның ажылдакчыларының ажылын шыңгыы контрольга тургузуп, Мал садар улуска документ тыпсын турар чамдык ветпунктуларның ажылын комиссияларның күжү-биле үргулчу хынап турза. А бир эвес чүү-даа документ, шынзылга чокка мал хүлээп ап турар агентилер бар чүве болза, оларны холга ап болбас бе? Районнарда эзт садып турар магазиннерни контрольга турусса. Ак-Довурак—Абаза шугумунга шынгыы контрольду база тургузуп болгу дег. Бир эвес бо органнарның ажылын чурум өзугаар тудар болза, бода мал хамаан чок, чангыс анай-даа эскет чок эргинмес ужурлуг. Чер-чер Советтериниң күүскомнарының, ветпунктуларның, мал хүлээп алыр черлерниң эренгей, кошкак ажылын мал саарар дээн оорлар ажыглап турары чугаажок. Ону орталандырар болза, оорлаашкынны баш удур болдурбазының бир быразы ында деп бодаар мен.

Оорларның баштайгы соруушкуну чүвеге куш четпес кырган ийикпе азы кадыы кошкак, азырадыкчызы чок хамаатылар дээн чижектиг кижилерге дужүп турар. Оорларның уржуудан ажылдап алган ак-шазын күрүнеге төлеп, түреп чоруур ак-сеткилдиг кадарчылар эвээш эвес деп бодаар мен. Оорлар-биле демисежип турз, олар дээрге эргинин артыышкыны сиинникен ийи-чангыс кижилер-дир, ынчангаш оларның арызынга лекция, беседа чорутса эки дээр хөннер база чамдык улустарның чүвени билип тура-ла «коданын карартыптар» деп коргуушкуну оорларга деткимчени берип турар деп бодаар мен. А оорлар бөлүк-бөлүк болуп, билдилиг хөделип, оон кадында машинатехниканы ажыглап турарлар.

Аныяк-өскенни оор чорукка элдедир, боттарының соонга чудун арттырар, кеземче-алага онаадын тура-ла, эттинмес «сөөк оорларны» республика азы район деңнеериниден үндүрүп чорудуп турза эки хире.

Ынчаарга бөлүк оорларны илередип, туткан кижилерни албан организацияларның азы хүрүнениң-даа мурнундан чүте шаннап-мактап болбас деп. Оорлар-биле демисел чүгле прокуратура, суд, милиция органнарының херээ деп билиишкин шын эвес. Ол демиселге хамаалы бурузунуң, коммунист бурузунуң салыышкыны бар турда, СЭКП өбкомунуң II пленумунуң шиитерлери, оорлар-биле демисел чедишкиниг күүсеттинер ужуруг.

М. СУНДУЙ-ООЛ.

Ак-Довурак.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: индекс 667000

Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң орлакчыларының 2-35-24, 2-31-75, харыысалгалыг секретарының 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийн амыдыралы кылдаанын 2-37-13, пропаганда кылдаанын 2-31-75, культурэ кылдаанын 2-23-54, көдээ ажыл-агый кылдаанын 2-21-47, үлетүр кылдаанын 2-22-64, чаза кылдаанын 2-41-27, информация база совет тургузуг кылдастеринин 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтериянның 2-12-45, солун келбейп бергенде 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 17531. Чагыг № 95.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Пом үндүрер чер, полиграфия болгаш пом садылының талазы-биле өргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажын № 1).

ТС—00684.